

تعطیلی کرسی‌های آموزش زبان فارسی در خارج از کشور ضایعاتی جبران‌ناپذیر

علوم انسانی و معارف اسلامی گنجانده شده (همان، ص ۱۶-۱۷) و در فصل چهارم این سند سیزده راهبرد کلان و هر راهبرد کلان دارای مجموعه‌ای از راهبردهای ملی و هر راهبرد ملی مجموعه‌ای از اقدامات ملی را برای دستیابی به راهبردهای یادشده در نظر گرفته است (ص ۶۵-۲۱) که راهبردهای کلان نهم (ص ۴۶) و دهم (ص ۴۹) به‌طور مستقیم به زبان و ادبیات فارسی اختصاص دارد. در ذیل اقدامات ملی در نظر گرفته شده نیز برای دستیابی به راهبردهای کلان یادشده شش اقدام ملی در همین زمینه دیده می‌شود (ص ۴۶-۴۷ و ۵۲-۵۰)، که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به توسعه، گسترش و آموزش زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان به غیرفارسی‌زبانان اشاره کرد. (ص ۳۰-۲۹)

اما اکنون با تحولات سیاسی و کمبود منابع مالی، این کرسی‌ها تعطیل و استادان اعزامی بازگشته‌اند. کرسی‌های زبان فارسی در جهان در طول سالیان و با مشقات فراوان تأسیس شده‌اند و اکنون شاهد آن هستیم که یک‌باره بر اثر بی‌توجهی مسئولان رو به خاموشی می‌رود. بر فرض تأمین هزینه‌ها در آینده، باز احیای این کرسی‌ها کاری دشوار بل ناممکن خواهد بود. اکنون و در همین شرایط، اعتباری که نیاز است تا دوباره این کرسی‌ها راه‌اندازی شود در مقایسه با بودجه سایر بخش‌ها بسیار ناچیز است.

کرسی‌های زبان فارسی نقش بسیار مهمی در ترویج و اشاعه زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی در جهان داشته و دارند. طی سی سال گذشته صدها دانشجوی علاقه‌مند به فراگیری زبان فارسی در بیش از ۶۵ کشور ایجاد شده و

دکتر حسن ذوالفقاری^۱

زبان فارسی با غنای واژگانی و دیرینگی و پشتوانه‌های فکری و فرهنگی خود از دیرباز نقش مؤثر فرهنگی در برقراری روابط فرهنگی ایران با دنیا بر عهده داشته و دارد. این زبان با پیوند مستحکمی که با ادبیات دیرپای ما دارد توانسته با آبخور فرهنگ غنی مردم ایران درآمیزد و در اقصا نقاط گیتی طالبان زیاد بیابد. گستره نفوذ تاریخی این زبان در شبه‌قاره و آسیای صغیر و در دیگر مناطق همواره باعث شده مراکز علمی در قالب رشته مستقل یا شرق‌شناسی و ایران‌شناسی به آموزش این زبان پردازند.

از سویی رواج زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ و هنر و تاریخ ایران و گسترش حوزه قلمرو آن در خارج از کشور عنصر مهم قدرت فرهنگی ایرانیان به شمار می‌رود. از این‌روست که در نقشه جامع علمی کشور به‌عنوان سندی ملی و نیز اسناد پشتیبان آن به زبان و ادبیات فارسی در ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های هویت ملی ایرانیان و نیز به گسترش این زبان و ادبیات در خارج از کشور توجه و فصل دوم آن ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی هدف ششم از اهداف کلان نظام علم و فناوری کشور معرفی شده است (نقشه جامع علمی کشور، ص ۶). در فصل سوم نقشه یادشده «زبان فارسی در مقام زبان علم» در ردیف اولویت‌های الف در حوزه

۱ عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و مدیر گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی

برندگان این مسابقات می‌توانند به ایران سفر کنند. با اعطای راتبه^۲ تحصیلی - تحقیقی به استادان و دانشجویان ممتاز این المپیادها و مسابقات، زمینه تشویقی مناسبی فراهم می‌آید.

نهضت ترجمه آثار اصلی و مهم زبان و ادبیات فارسی به زبان‌های مختلف و زنده به‌منظور معرفی اندیشه‌ها و آثار ایرانی به جهانیان کاری شایسته است و در کنار آن تهیه مواد و منابع آموزشی از قبیل کتاب و تهیه فرهنگ‌های معتبر دوزبانه و تأسیس بانک اطلاعات کرسی‌ها، استادان، فارسی‌آموختگان، کار را سهل می‌کند.

خوشبختانه در ایران اکنون بیش از چهارده مرکز آموزش زبان فارسی به کار آموزش زبان فارسی مشغول هستند. در کنار آن دوره‌های ارشد و دکترای آموزش زبان فارسی نیز هر ساله تعداد زیادی مربی و استاد تربیت می‌کند که متأسفانه از این دانش‌آموختگان به‌درستی استفاده نمی‌شود و اغلب به کاری دیگر مشغول می‌شوند. رفع مشکلات اقامت و شتاب در صدور ویزای اقامت برای دانشجویان و استادان خارجی و نظارت دقیق بر برنامه‌های آموزشی آن‌ها و برگزاری دقیق آزمون سامفا با محوریت وزارت علوم، ضامن بقای این مراکز است.

تشکیل نهادها، انجمن‌ها و اتحادیه‌های علمی میان کشورهای فارسی‌زبان و تجلیل و قدردانی از شاعران و نویسندگان پارسی‌گو و پارسی‌نویس و ایجاد بنای یادبود مفاخر فرهنگی ایران در بخش‌ها و کرسی‌های خارج از کشور هم باید دغدغه متولیان امور باشد.

اما آنچه این خواسته‌ها را محقق و ممکن می‌کند هم‌مدلی نهادهای متولی آموزش اعم از وزارت علوم، بنیاد سعدی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، وزارت آموزش و پرورش و وزارت ارشاد و وزارت امور خارجه و دیگر نهادهای مسئول است. این همکاری اکنون اندک و گاه روابط تیره است. این وضع در کنار مشکلات مالی و سیاسی، عرصه را بسیار تنگ‌تر و کار را دشوارتر می‌کند. سرمایه‌های انسانی و نهادی و فرهنگی در امر آموزش کم نیست، بهره‌برداری و مدیریت درست وجود ندارد. علاقه‌مندان به گسترش زبان فارسی و دانش‌آموختگان و ایرانیان مقیم در خارج از کشور را باید شناسایی کرد و زیر یک پرچم گردآورد تا به دنبال یک هدف باشند: اعتلای زبان فارسی و بزرگداشت ایران عزیز.

ده‌ها استاد از دانشگاه‌های ایران به این کرسی‌ها اعزام شده‌اند. در طول این مدت هزاران دانشجو در مقاطع مختلف زبان فارسی را فراگرفته‌اند و همین موضوع باعث شده است برای ادامه تحصیل به ایران سفر کنند. با نگاهی به تعداد دانشجویانی که جذب این دوره‌ها شده‌اند و دانش‌آموختگانی که در این دوره‌ها با زبان و ادبیات فارسی، ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی آشنا شده‌اند، درمی‌یابیم سهم تأثیرگذاری در معرفی فرهنگ ایرانی و زبان و ادبیات فارسی طبق برنامه چشم‌انداز و سایر اسناد بالادستی بسیار زیاد است.

هم‌اکنون شورای گسترش زبان فارسی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وظیفه اعزام استادان را بر عهده دارد و به ترویج زبان فارسی و حمایت از کرسی‌های زبان فارسی در خارج از کشور اقدام می‌کند. در کنار آن بنیاد سعدی نیز با برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی و اعزام کوتاه‌مدت استاد و ارسال کتاب مددکار کرسی‌هاست. جز این، کرسی‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی موجود و فعال در آمریکا و سایر کشورها وجود دارد که اغلب استادان ایرانی و غیر ایرانی مقیم، آن‌ها را اداره می‌کنند و مراکز دانشگاهی که زبان فارسی به‌عنوان رشته مستقل یا واحد درسی ارائه می‌شود بالغ‌بر ۱۵۰ کرسی در ۵۶ کشور است. این امکانات کم اما موجود نباید به دلایل مالی یا سیاسی تحت‌الشعاع قرار گیرد.

آنچه امروز جهت گسترش آموزش زبان و ادبیات فارسی به خارج از کشور ضروری است رشد، توسعه و تقویت کمی و کیفی مدارس ایرانی و مجتمع‌های آموزشی تطبیقی و کرسی‌های زبان‌آموزی در خارج از کشور از طریق کمک‌های مادی و معنوی فوری است. همچنین ارسال کتاب‌های معتبر، علمی، به‌روز، سطح‌بندی شده و متناسب با کشور میزبان به کرسی‌های آموزش زبان بسیار نیاز دارد. نظارت دقیق بر برنامه‌های آموزشی دوره‌های فارسی‌آموزی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در کرسی‌ها و ارائه برنامه دقیق و راهبردی و کمک به اجرای آن، کرسی‌ها را تقویت کرده و اعتماد این مراکز را به خود جلب می‌کند.

در کنار اعزام استاد، باید در دانشگاه‌ها مدرس زبان فارسی با گرایش زبان فارسی به خارجی‌ان تربیت شوند؛ زیرا استادان مقیم سرمایه دائمی به شمار می‌روند. برای این استادان و دانشجویان علاقه‌مند دوره‌های دانش‌افزایی در ایران و خارج از ایران باید برگزار کرد. اعزام استادان و دانشجویان زبان فارسی به ایران آن‌ها را به‌روز می‌کند و محیط زبانی مناسبی برای بازآموزی فراهم می‌آورد.

یک کار مهم ایجاد شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای رادیویی و تلویزیونی مشترک میان کشورهای حوزه تمدن ایرانی و فارسی‌زبان است. البته شبکه تلویزیونی اگر غیردولتی و خصوصی و آزاد باشد بهتر است.

برگزاری المپیادها، مسابقات علمی، همایش‌ها و نمایشگاه‌های مربوط به زبان و ادب فارسی در خارج از کشور شور و شوق زبان‌آموزان را برمی‌انگیزد.

^۲ فرهنگستان زبان و ادب فارسی، راتبه را در برابر واژه بیگانه «bourse / بورس» با تعریف «هزینه‌ای که برای تحصیل در رشته یا دوره‌ای معین به شخصی اختصاص داده شود» تصویب کرده است.

پژوهشی در بررسی میزان خطاهای نگارشی و رواج الگوهای غیرمعیار زبانی در وبگاه‌های پربیننده کشور

دکتر وحید خلیلی اردلی^۱

اهداف پژوهش

- پژوهش یادشده برای کمک به حفظ و حراست از خط و زبان فارسی در اینترنت و فضای مجازی، سه هدف اصلی را دنبال می‌کند:
۱. به دست آوردن آماری از میزان رواج الگوهای غیرمعیار زبانی در نوشتار پایگاه‌های اینترنتی پربیننده کشور، از منظر اصول ویرایش فنی، زبانی و بلاغی؛
  ۲. توجه دادن به لزوم آغاز یک جریان تازه در تحقیقات مربوط به خط و زبان فارسی در رسانه‌های نوین؛
  ۳. ارائه راهکارها و پیشنهادهایی برای بهبود درست‌نویسی و کمک به کاربرد مطلوب الگوهای زبانی.

گزارش: برای نمونه‌گیری و بررسی این پایگاه‌ها، بازه زمانی دهم تا شانزدهم مهرماه ۱۳۹۵ انتخاب شده بود. دلیل انتخاب این بازه زمانی، برش میانه سال، تکاپو و کوشش خبری در فضاهای آموزشی و دانشگاهی کشور در آغاز سال تحصیلی، هفته‌ای بدون تعطیلی و این‌که رویداد خاص ملی یا بین‌المللی در آن چند روز، اتفاق نیفتاده تا بر کلیت مطالب و اخبار اثر بگذارد. پس از انتخاب روشمند حدود هشت هزار جمله از نوشتار تولیدشده در گستره هدف و تنظیم و تکمیل پرسش‌نامه مربوط و جمع‌آوری داده‌ها، در بخشی از پژوهش موردنظر، خطاهای آن‌ها از نظر شاخص‌های ویرایش ساختاری یا زبانی مشخص و با شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (آزمون آنالیز واریانس یک طرفه و کای اسکور) تجزیه و تحلیل شد.

جامعه آماری این پژوهش، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی یا وبگاه‌های پربیننده کشور بود. واحد نمونه‌گیری، یک وبگاه از مجموعه وبگاه‌های پربیننده هدف و حجم نمونه، پنجاه وبگاه پربیننده‌تر در کشور در موضوعات ده‌گانه بود. جزئیات شیوه نمونه‌گیری به این شکل بود که ابتدا با استفاده از نظر متخصصان آمار و فناوری اطلاعات از طریق سامانه‌های ارزیابی‌کننده Google و Alexa یک هزار پایگاه‌های پربیننده‌تر، به صورت هدفمند انتخاب شد. سپس برحسب بسامد موضوعات پایگاه‌های یادشده و مبتنی بر روش نمونه‌گیری هدفمند، پایگاه‌ها به ده موضوع تقسیم و برای هر موضوع پنج وبگاه پربیننده‌تر انتخاب شد.

موضوعات تقسیم‌شده عبارت بودند از وبگاه‌ها یا پایگاه‌های اینترنتی: (۱) اجتماعی و فرهنگی؛ (۲) بانک‌ها و مراکز اقتصادی؛ (۳) پایگاه‌های خبری یا خبری تحلیلی؛ (۴) پزشکی و سلامت؛ (۵) خبرگزاری‌ها؛ (۶) مراکز اطلاع‌رسانی علمی و آموزشی؛ (۷) مهندسی، فناوری و تجارت الکترونیک؛ (۸) ورزشی؛ (۹) وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها؛ (۱۰) هنر و ادبیات.

اشاره

آنچه می‌خوانید، بخشی از گزارش یک رساله دکتری^۲ دفاع‌شده با موضوع وضعیت نگارش در نوشتار وبگاه‌های پربیننده کشور در سال ۱۳۹۵ است. آن پژوهش در سه قلمرو ویرایش فنی، زبانی و بلاغی اجرا شده بود که بخش زبانی آن تقدیم می‌شود.

پژوهش و ارزیابی موردنظر این گفتار، مصداق یک پژوهش کاربردی در حوزه زبان و ادبیات است. حوزه‌ای که کمتر به‌عنوان یک زمینه برای اجرای پژوهش‌های مسئله‌محور، بدان نگریسته شده و شاید یکی از نخستین رساله‌های دکتری با هدف اندازه‌گیری و سنجش میزان رواج الگوهای غیرمعیار در نوشتار وبگاه‌های فارسی‌زبان کشور باشد. در این مطالعه توصیفی تحلیلی، جامعه آماری، پنجاه پایگاه اطلاع‌رسانی یا وبگاه‌های پربیننده کشور به انتخاب سامانه‌های ارزیابی‌کننده Google و Alexa بود.

مسئله چیست؟

آشکار است که اینترنت و فضای مجازی به دلیل تولید نوشتار فراوان و ارتباط گسترده با کاربران، زمینه بروز مشکلاتی برای خط و زبان ملت‌ها، از جمله خط و زبان فارسی شده است. از یکی دو دهه پیش تاکنون، ملت‌هایی که دارای خط و زبان مستقل هستند، نگران تضعیف یا نابودی این دو سرمایه ملی خود در برابر تهدیدهای فناوری‌های نوین شده‌اند و برای جلوگیری از این تهدیدها گام‌های مهمی برداشته‌اند. در گستره خط و زبان فارسی، راهبردها، پژوهش‌ها و برنامه‌های متعددی انجام شد؛ اما برای به دست آوردن آمار و اطلاعاتی دقیق از وضعیت توانایی درست‌نویسی و میزان رواج الگوهای غیرمعیار در نوشتار هرکدام از روش‌های تولید و نشر متن در قالب نرم‌افزارهای وب، موبایل و ... پیمایش چندانی انجام نشده است.

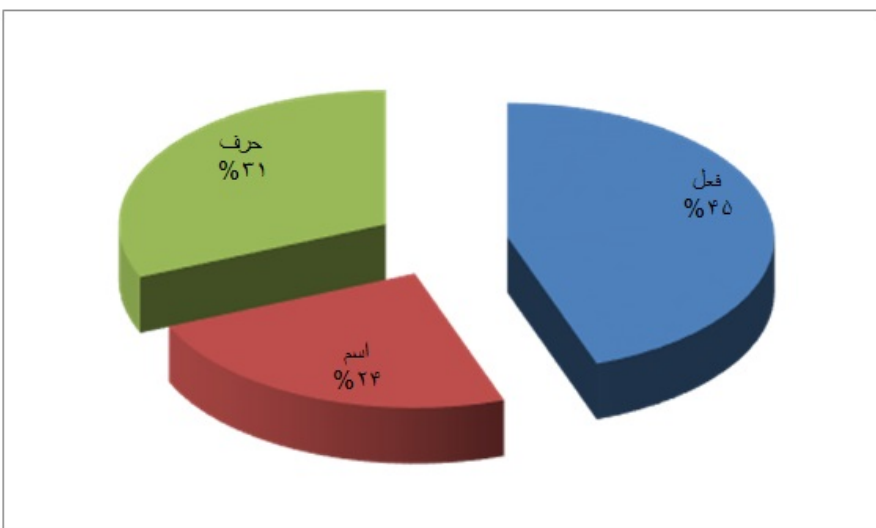
^۱ مدرس دانشگاه فرهنگیان چهارمحال و بختیاری: khalilivahid1@gmail.com

^۲ عنوان رساله: بررسی وضعیت نگارش فارسی در گستره منتخبی از پایگاه‌های اینترنتی فارسی‌زبان، دفاع‌شده در شهریور ۱۳۹۶.

۳. بررسی رابطه بین خطاهای شاخص‌های فنی، زبانی و بلاغی با موضوعات ده‌گانه؛
۴. بحث و بررسی یافته‌های تحقیق.

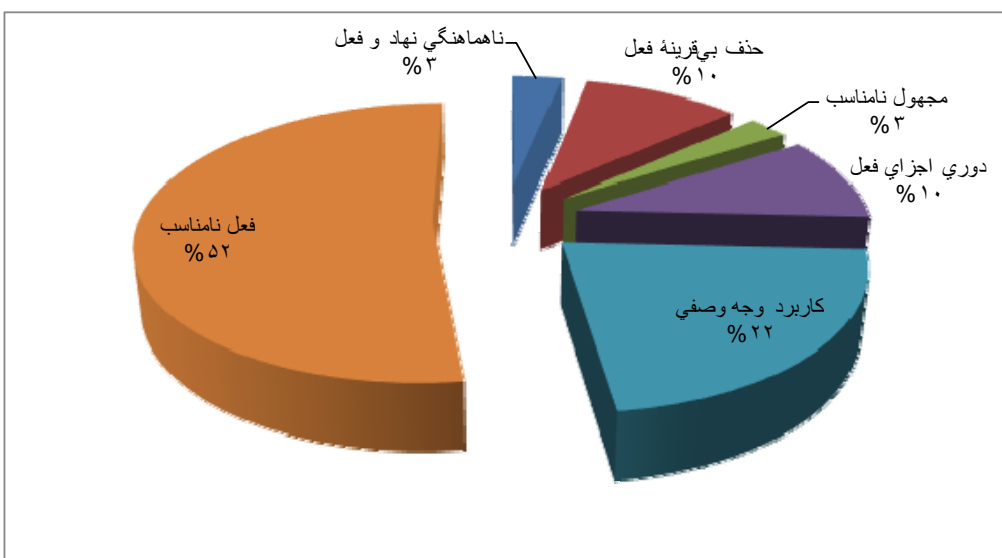
آنچه در این مجال اندک، دربارهٔ بسامد خطاها به تفکیک سه شاخص اصلی از ویرایش زبانی می‌توان آورد، به شرح زیر است:

نمودار (۱): بسامد خطاها در سه شاخص اصلی فعل، اسم و حرف

از مجموع خطاهای به‌دست‌آمدهٔ مربوط به کاربرد نادرست زیرشاخص‌های فعل، اسم و حرف، ۴۵ درصد خطاهای مربوط به شاخص‌های فعل، ۳۱ درصد خطاهای مربوط به شاخص‌های حرف و ۲۴ درصد خطاهای مربوط به شاخص‌های اسم بود.

نمودار (۲): بسامد خطاها در شاخص‌های فعل

بر اساس نمودار (۲) در بین تمام شاخص‌هایی که در بخش فعل ارزیابی شد، توزیع خطاها هر زیرمجموعه به این شرح است:

این طیف وسیع فضای نوشتاری، از نظر دقت در رعایت فنون و آیین نگارشی و مراقبت از آسیب‌های احتمالی خط و زبان اگرچه در کمتر از یک دههٔ گذشته مسیر پیش‌رونده‌ای داشته‌اند؛ اما هنوز برای رسیدن به حد مطلوب، فاصلهٔ زیادی دارند و نتایج پژوهش نشان داد که به یک برنامهٔ مداوم یا سازوکار نظارتی و ویراستاری به‌شدت نیاز است.

ابعاد این مشکل و ضرورت ورود به زمینهٔ جلوگیری از آسیب‌های ممکن، در این نکته آشکارتر می‌شود که به باور پژوهندگان این حوزهٔ نوین، از میان انواع متفاوت گونه‌های زبانی فارسی، شامل گونهٔ نوشتاری، گونهٔ گفتاری، گونهٔ ادبی، گونهٔ رسانه‌ای، گونهٔ وب‌نگاشت و... دو گونهٔ زبانی جدید، یعنی رسانه‌ای و وب‌نوشت (weblog language) هر دو به ترتیب به‌عنوان پراشکال‌ترین و پراثرترین گونهٔ زبان معیار شناخته شده‌اند. (نیکوبخت، ۱۳۹۳، ص ۲۵ - ۳۱)

شاخص‌های ویرایش زبانی موردنظر نیز به جنبه‌های کاربردی دستوری و نگارشی توجه داشت که زیربخش‌های اصلی آن‌ها از پژوهش دکتر حسن ذوالفقاری و همکاران با عنوان «الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات» که در ۱۳۸۵ اجرا شد، الگوبرداری و اجرایی شد. آن شاخص‌ها عبارت بودند از:

۱. فعل: شامل زیربخش‌های ناهماهنگی نهاد و فعل، حذف بی‌قرینهٔ فعل، مجهول نامناسب، دوری اجزای فعل، کاربرد وجه وصفی، فعل نامناسب.
۲. اسم: شامل زیربخش‌های کاربرد اسامی غیرفارسی، قواعد غیرفارسی، صفت نامناسب، ضمائر نامناسب، قید نامناسب.
۳. حرف: شامل زیربخش‌های کاربرد نادرست حرف اضافه، عطف، حرف ربط و «را»ی اضافه یا مفعولی.

برای به دست آوردن صورت درست نوشتار و تعیین شاخص‌های مشترک و کم‌اختلاف از این منابع پراستنادتر در زمینهٔ درست‌نویسی و آیین نگارش فارسی، بهره برده شد: «دستور خط فارسی» فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛ «راهنمای ویراستاری و درست‌نویسی» اثر دکتر حسن ذوالفقاری؛ «راهنمای نگارش و ویرایش» اثر دکتر محمدجعفر یاحقی و دکتر محمد مهدی ناصح، «نگارش و ویرایش» اثر احمد سمیعی گیلانی؛ «ویرایش زبانی برای زبان نوشتاری امروز» اثر غلامرضا ارژنگ.

تحلیل یافته‌ها

پس از جمع‌آوری اطلاعات و پردازش آن‌ها تلاش شد تا اطلاعاتی که از جامعهٔ هدف، جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شود که در چهار بخش زیر، نتایج آن به ترتیب، تجزیه و تحلیل شد.

۱. آمار توصیفی کلی؛
۲. آمار توصیفی - مقایسه‌ای شاخص‌ها یا سؤالات پرسش‌نامه بر اساس موضوعات ده‌گانه؛

علمی و برای بهبود مشکلاتشان راه کارهایی پیشنهاد و اجرا شود. در این صورت است که فناوری نوین اینترنت برای ساختارمند کردن و حفظ و حراست از موارث گرانمایه زبان، خط و فرهنگ فارسی مؤثر خواهد بود.

در تحلیل نتایج و پیشنهادهای گوناگون این تحقیق اشاره شد که اگر پژوهشگران فضای مجازی که برای گسترش سواد رسانه‌ای به همه ابعاد موضوع پرداخته‌اند، فراگیری آیین نگارش فارسی را هم مورد توجه قرار بدهند، آموزش عمومی برای اصول نگارش فارسی، آسان‌تر می‌شود. همچنین، فراگیری دستور خط فارسی و اصول بدیهی نگارش فارسی برای همه وب‌نگاران الزامی شود و اقشار مختلف مردمی نیز در فراگیری اصول اولیه آیین نگارش فارسی کوشا تر باشند.

با نگاهی به برون‌داد این پژوهش کاربردی، روشن شد که نرم‌افزارهای موجود ویرایشی اگرچه تا حدودی به ترویج پاکیزه‌نویسی کمک می‌کردند؛ اما عنصر انسانی یا ویراستار، هیچ‌گاه نمی‌تواند از فرایند زیبانویسی، درست‌نویسی و ویراستاری حذف شود.

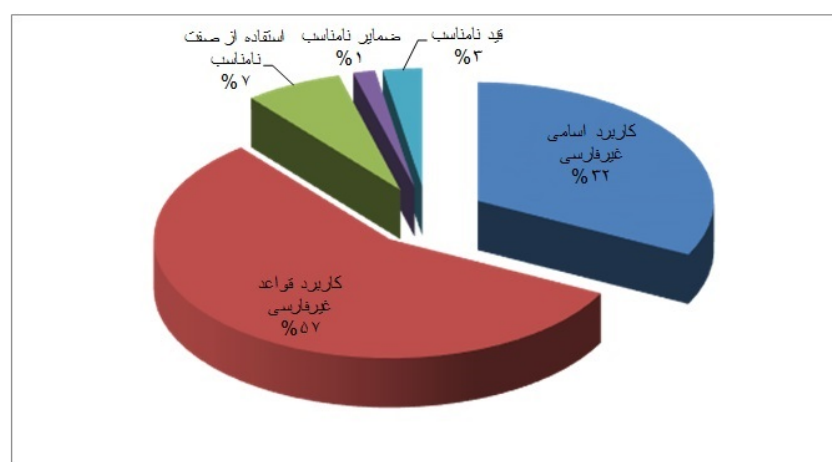
همچنین با توجه به نتایج حاصل از اجرای تحقیق و تأیید بسامد بالای خطاها در حوزه‌های مختلف فنی، زبانی و بلاغی، اجرایی کردن پژوهش‌های کاربردی بیشتری با حجم نمونه بسیار بالاتر در این زمینه ضروری تشخیص داده شد.

منابع

۱. ارژنگ، غلام رضا (۱۳۹۴). ویرایش زبانی برای زبان نوشتاری امروز، تهران: نشر قطره.
۲. ذوالفقاری، حسن (۱۳۹۴). آموزش ویراستاری و درست‌نویسی. تهران: نشر علم.
۳. _____ (۱۳۸۵). الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات، طرح تحقیقاتی. دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. اجرا شده در مرکز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تربیت مدرس.
۴. سمیعی گیلانی، احمد (۱۳۸۵). نگارش و ویرایش. تهران: انتشارات سمت.
۵. شهبازی، اصغر (۱۳۸۷). شناخت زبان فارسی. شهرکرد: سامان دانش. (هرچند از این منبع به‌طور مستقیم در مقاله استفاده نشده اما در شناخت اسم‌ها، فعل‌ها و حروف مرکب و بسیط بسیار مفید و مؤثر بوده است)
۶. نیکوبخت، ناصر (۱۳۹۳). مبانی درست‌نویسی زبان فارسی معیار. تهران: چشمه.
۷. یاحقی، محمدجعفر و ناصح، محمد مهدی (۱۳۹۴). راهنمای نگارش و ویرایش. چ سی‌ام. تهران: به‌نشر.

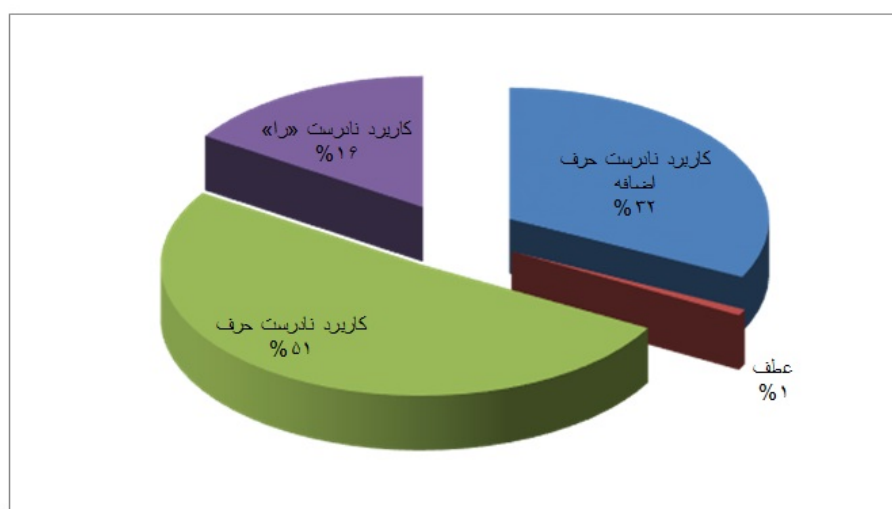
فعل نامناسب ۵۲ درصد، کاربرد وجه وصفی ۲۲ درصد، دوری اجزای فعل و حذف بی‌قرینه فعل، هرکدام ده درصد و ناهماهنگی نهاد و فعل و مجهول نامناسب، هرکدام سه درصد.

نمودار (۳) بسامد خطاهای مربوط به شاخص‌های اسم

آن‌گونه که در نمودار (۳) دیده می‌شود، در بین تمام شاخص‌های ارزیابی اسم، کاربرد قواعد غیرفارسی ۵۷ درصد، کاربرد اسمی غیرفارسی ۳۲ درصد، استفاده از صفت نامناسب هفت درصد، قید نامناسب سه درصد و ضمائر نامناسب یک درصد خطاها را شامل می‌شدند.

نمودار (۴) بسامد خطاهای مربوط به شاخص‌های حرف

بر اساس نمودار (۴) در بین تمام شاخص‌های ارزیابی حرف، کاربرد نادرست حرف ربط ۵۱ درصد کل خطاها را تشکیل داده‌اند. کاربرد نادرست حرف اضافه ۳۲ درصد، کاربرد نادرست «را» شانزده درصد و کاربرد نادرست عطف یک درصد کل خطاها را شامل می‌شدند.

نتایج و پیشنهادها

نتایج آن پژوهش نشان داد که در مجموع، بسامد خطاهای رایج در نوشتار وبگاه‌های پربیننده کشور، بالاست و الگوهای معیار زبانی و اصول نگارشی در بخشی از جمله‌های تولیدشده در وبگاه‌های پربیننده رعایت نمی‌شود. بر این اساس، لازم است که آن گستره عظیم نوشتاری، پیوسته سنجش و بررسی

معرفی کتاب‌های آموزش زبان فارسی در خارج از ایران (۱۳)

قواعد فارسیه

دکتر سیده‌زیبا بهروز^۱

سید حافظ محمد مراد بن شیخ حاج عبدالحمیم، قواعد فارسیه، [بسی جا]، ۱۲۵۱ق، ۶۴ صفحه.

قواعد فارسیه از جمله کتاب‌های متقدم آموزش قواعد فارسی، به زبان ترکی عثمانی است. نویسنده این کتاب سید حافظ محمد مراد بن شیخ حاج

عبدالحمیم از پیروان طریقت نقشبندیه است. وی تحریر آن را در اواسط محرم الحرام سال ۱۲۵۱ ق به اتمام رسانده است. از آنچه نویسنده در مقدمه کتاب خود بیان کرده مستفاد می‌شود که در آن زمان، نوشتن کتابی در قواعد فارسی ضرورت بسیار داشته است تا برای مبتدیان و تشنه‌دلان زبان فارسی،

۱ پژوهشگر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

نیز یا رباعی است (جستن) یا حماسی (نوستن) یا سداسی (دانستن) یا سباعی (آراستن).

مصدر تایی که ماقبل تاء شین است نیز یا رباعی است (رفتن) یا حماسی (یافتن) یا سداسی (فریفتن) که در ادامه معانی ترکی این افعال ذکر شده است. چه مصدر دالی چه مصدر تایی یا مفرد است یا مرکب مثل «در آغوش کردن» و «عهد بستن» که جزء اول اسم است و جزء ثانی مصدر. این مصدر مرکب قیاسی است و معنای عجم به کار برده‌اند و سماع آن لازم نیست. به هر دو مصدر مفرد و مرکب باء جایز است که اضافه شود (بکردن و عهد بستن). اگر در ابتدای مصدر همزه باشد به یاء بدل می‌شود (بیفروختن و بیامدن و بیاموختن) ۲

مؤلف در باب مضموم یا مکسور خواندن باء در مصدری چون بخوردن، بمکیدن و بیستن بحث کرده و نظر عالمانی چون شارح گلستان سودی افندی، را بیان کرده است.

مؤلف در ادامه به ساخت‌های گوناگون مصدر اشاره کرده است:

اسم + یاء مصدری ← نیکی (ایونک)، یدی (کتولک)

امر حاضر + شین ← دانش (بیلیمک)، روش (کتیمک) ۳

باب الماضی از حذف نون مصدری و دال یا تاء ماقبل آن را ساکن کردن ساخته شود، کرد (ایلدی)، دانست (بیلدی) در آمد رشد وزد، فتحه و ضم ماقبل دال شاذ است؛ زیرا ساکن و بدأ باهم ممکن نیست.

نویسنده در ادامه ساخت مابقی صیغه‌های فعل ماضی را و اینکه تأنیث و تشبیه در زبان فارسی وجود ندارد توضیح می‌دهد. بیشتر اهتمام نویسنده در توجیه حرکات آخر و شناسه‌ها در فعل است و این نشان از اهمیت این مسئله برای غیرفارسی‌زبانان ترک دارد. نکته جالب دیر مقایسه صیغه‌های مختلف این فعل در فارسی با نمونه‌ای از ماضی در عربی است.

۱. احتمالاً به بن مضارع آن یعنی «نویس» نظر داشته است.

۲. حرف همزه به‌عنوان صامت در هر جا لحاظ شده است.

۳. مؤلف قید کرده که ماقبل شین باید مکسور خوانده شود تا با ضمیر متصل غایب التباس نشود؛ [چراکه در فارسی رسمی ماقبل این ضمیر مفتوح خوانده می‌شود]

در ادامه نویسنده زمان‌های دیگر ماضی را توضیح داده است چون حکایه ماضی فی‌الحال: دانست (بلدی ایدی)

فعل ماضی نفی نکرد (ایلمدی) که جحد مطلق خوانده است و صورت نوشتاری فعل در حالت ابتداء آن به همزه مقصوره یا ممدوده و نیز شکل مرکب آن را توضیح داده است.

همچنین از صیغه جحد مستغرق نام برده است که چنانچه لفظ «هیچ» بر فعل ماضی منفی سابق شود ساخته می‌شود؛ مثل هیچ نکرد و هیچ نیاموخت.

یادگیری زبان ساده و آسان گردد؛ چراکه در اوقاتی که ایشان به‌اتفاق یاران در خانقاه نقشبندیه به خواندن دیوان‌های شعر فارسی و به‌ویژه مثنوی شریف که مغز قرآن بوده می‌گذرانده‌اند به‌دفعات به کتاب *مفاتیح‌الدرباره* که رساله‌ای حاوی قواعد فارسی است مراجعه کرده‌اند و لیکن حشو و زوائد موجود در رساله، استخراج معانی را برای خواننده دشوار می‌ساخته است و این کتاب حاصل ایده‌ای بوده که در آن جلسات در ذهن مؤلف ایجاد شده است (محمد مراد، ص ۲)

ساختار کتاب

در اینجا بهتر دیده شد که به‌گونه‌ای موجز به رئوس مطالب کتاب اشاره و در باب هر یک نکاتی درخور ذکر برای استفاده پژوهشگران و علاقه‌مندان بیان شود.

باب المصدر مصدر کلمه‌ای است که در انتهای آن نون ساکن و ماقبل نون، دال یا تاء مفتوح باشد که اولی را دالی و دومی را تایی گویند. مصدر دالی منحصر به پنج نوع است بر اساس حروف ماقبل دال که یکی از حروف «پارنو» است. در مورد مصدری مثل «ستدن» باید گفت که مخفف «ستادن» است، چراکه ماضی آن «ستاد» است «ستر» نیست. اما مصدری مثل آمدن، شدن و زدن ... از جمله مصادر شاذ هستند.

اما نوع اول دالی که ماقبل دال یاء است یا رباعی یعنی چهارحرفی است (دیدن) یا خماسی (پریدن) یا سداسی (ارزیدن) و یا سباعی (پرستیدن) یا ثمانی (آرامیدن) است.

نوع دوم که ماقبل دال واو است نیز یا رباعی است (بودن) یا خماسی (بودن) یا سداسی (فرمورن) یا سباعی (آزمودن).

نوع سوم که ماقبل دال الف است نیز یا رباعی است (افتادن) یا خماسی (ستادن) یا سداسی (افتادن) یا سباعی (فرستادن).

نوع چهارم که ماقبل دال راء است نیز یا رباعی است (بردن) یا خماسی (سپردن) یا سداسی (افردن)

نوع پنجم که ماقبل دال نون است نیز یا رباعی است (کندن) یا خماسی (راندن) یا سداسی (آکندن) یا سباعی (افشاندن). مؤلف در ادامه معادل این افعال را به ترکی عثمانی به‌منظور تسهیل یادگیری آورده است.

قسم ثانی که مصدر تایی است نیز بر اساس حرف ماقبل تاء که یکی از این حروف اربعه «خسشف» است منحصر به چهار نوع است.

مصدر تایی خائی یا رباعی است (پختن) یا خماسی (باختن) یا سداسی (گریختن) یا سباعی (آموختن) مصدر تایی ماقبل تاء سین نیز یا رباعی است (جستن) یا خماسی (نوستن) یا سداسی (دانستن) یا سباعی (آراستن).

مصدر تایی که ماقبل تاء شین است نیز یا رباعی است (پختن) یا خماسی (باختن) یا سداسی (گریختن) یا سباعی (آموختن) مصدر تایی ماقبل تاء سین

نکته: دلیل تأکید ترک‌زبانان بر صدای ماقبل حروف آخر و دسته‌بندی مصادر بر این اساس، اهمیتی است که این صداها پایانی کلمات در خود زبان ترکی دارد، دستگاه آوایی در زبان ترکی نزدیکی و همخوانی اصوات حروف را در یک کلمه ایجاد می‌کند و این دیدگاه آن‌ها را بر آن داشته که به این تقسیم‌بندی روی بیاورند درحالی‌که برای فارسی‌زبانان چنین تقسیم‌بندی‌ای وجهی ندارد. البته طبیعت زبان در هر جای دنیا گرایش به راحتی و روانی در بیان الفاظ دارد و این تغییرات و تبدیلات نیز در زبان از همین طبیعت و ویژگی ذاتی نشئت یافته است.

بنا بر آنچه آمد، توجه غیرفارسی‌زبانان به ظرافت‌های زبان فارسی چه در تلفظ و حرکات حروف، چه در رسم‌الخط و شیوه نگارش آن‌ها و چه در تجزیه ساخت و ریشه‌یابی واژگان تحسین‌برانگیز است هرچند همواره راه به اصل و حقیقت نبرده‌اند اما در بعضی موارد نیز به یافته‌هایی رسیده و پرده از رموزی برداشته‌اند که شاید برای خود فارسی‌زبانان و عالمان زبان فارسی محلی از اهمیت نداشته است.

همچنین به ساخت‌های ماضی مجهول (اسم مفعول + شد) اشاره کرده و مثال آورده است.

باب مضارع) در تحت این عنوان بحث مفصلی آورده است در باب قواعد و تبدیلات حروف در اشتقاق فعل مضارع از مصدر که سعی کرده است برخی از موارد را که شاذ محسوب می‌شود و از قاعده معمول پیروی نمی‌کنند توجیه کند و دلایل زبانی بیاورد؛ مثلاً حروف «یارنو» که در مصادر دالی قبل از دال می‌آید و حروف حشف که در مصادر تایی قبل از تاء قرار می‌گیرد طبق قواعدی که علمای زبان‌شناس ترک استخراج کرده‌اند حذف یا به حروف دیگر تبدیل می‌شوند اما در مورد مصدری همچون بودن که از آن مضارع بُود اشتقاق یافته و واو ماقبل دال به الف و یا بدل نشده است (همانند قاعده معمول در آزمودن ← آزماید و آسودن ← آساید) این‌گونه استدلال کرده است که با مضارع مصدر بایستن یعنی باید (طبق قاعده معمول مصادر تایی) التباس پیدا نکند.

یا همچنین در باب علت تفاوت قاعده اشتقاق در برخی مصادر تایی همچون کشتن که مضارع آن کُشد (برخلاف قاعده و شاذ) است و کشتن که مضارع آن کارَد (مطابق با قاعده) می‌شود، جلوگیری از التباس را عنوان کرده است.

پس از اتمام قواعد ابدال و حذف در ساخت فعل مضارع از مصدر، افزودن پیشوند «ب» را به فعل مضارع برای تخصیص آن به زمان آینده دانسته است؛ مانند بدانند (کلجکده بلور) و افزودن پیشوند «می» را برای تخصیص آن به زمان حال؛ مانند می‌داند (شیمدی بیلور)

سپس در باب صیغه‌های شش‌گانه فعل مضارع و تفاوت‌های ساخت آن‌ها از باب خطاب و تعداد و تأنیث و تذکر توضیح داده است و نیز صورت‌های منفی حال و استقبال را بیان کرده است وی همچنین تمییز بین صیغه امر غایب و مضارع را منوط به قرینه معنایی در جمله داشته است: داند (بیلسون).

دانشکده علوم انسانی

پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی (آموزش زبان فارسی)

ارزیابی آزمون امزا (مهارت خواندن) و تحلیل مقایسه‌ای آن با آزمون
NAEP و تحلیل مشکلات خواندن دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهر تهران
در سال تحصیلی ۹۲ - ۹۳

نگارش: امین خسروی

استاد راهنما: دکتر زهرا عباسی

استاد مشاور: دکتر مریم دانشگر

معرفی رساله (۵)

«ارزیابی آزمون امزا^۱ (مهارت خواندن) و تحلیل مقایسه‌ای آن با
آزمون NAEP و تحلیل مشکلات خواندن دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی
شهر تهران در سال تحصیلی ۹۲ - ۹۳»^۲

۱۳۹۷

است و اهداف موردنظر آن در شش مورد مطرح شده که عبارت‌اند از:
۱. توصیف دقیق میزان مهارت خواندن دانش‌آموزان نظام متوسطه؛
۲. مقایسه ارزشیابی مهارت خواندن در آزمون امزا با آزمون NAEP که در
کشور آمریکا برگزار می‌گردد؛ ۳. تجزیه و تحلیل مهارت خواندن و دسته‌بندی
(تحلیل آماری) مشکلات خواندن دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی باتوجه به آزمون
امزا؛ ۴. مقایسه عملکرد دانش‌آموزان در آزمون مهارت خواندن امزا بر اساس
جنسیت؛ ۵. مقایسه عملکرد دانش‌آموزان در آزمون مهارت خواندن امزا بر
اساس رشته تحصیلی؛ ۶. ارائه راهکارهای مناسب جهت تقویت مهارت
خواندن در دانش‌آموزان.

در فصل اول در بخش مبانی نظری این پایان‌نامه، موضوعاتی از قبیل
ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، آزمون و انواع آن، اصول تهیه آزمون، خواندن و
مراحل یادگیری خواندن، درک مطلب و سطوح درک مطلب و نحوه ارزیابی
مهارت خواندن در دو آزمون NAEP و امزا مطرح شده است. در بخش
پیشینه پژوهش، ابتدا آزمون‌هایی که به منظور ارزشیابی مهارت خواندن در
داخل و خارج از کشور برگزار شده، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در خصوص
ارزشیابی مهارت خواندن در داخل کشور، آزمون‌هایی از قبیل امتحانات نهایی
پایان دوره متوسطه، کنکور سراسری، طرح پژوهشی سنجش پیشرفت
تحصیلی، المپیاد علمی خواندن مطرح شده‌اند و همچنین در خارج از کشور و

جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد امین خسروی با عنوان «ارزیابی
آزمون امزا (مهارت خواندن) و تحلیل مقایسه‌ای آن با آزمون NAEP و
تحلیل مشکلات خواندن دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهر تهران در سال
تحصیلی ۹۲-۹۳»، در بهمن‌ماه ۱۳۹۷ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت
مدرس برگزار، و پایان‌نامه با نمره ۱۹/۷۵ و سطح عالی ارزیابی شد. استاد
راهنمای این پایان‌نامه دکتر زهرا عباسی و استاد مشاور، دکتر مریم دانشگر
بودند. همچنین دکتر حیات عامری و دکتر سپیده عبدالکریمی به‌عنوان استادان
داور در جلسه حضور داشتند.

این پایان‌نامه در چهارفصل (کلیات، مبانی نظری و پیشینه پژوهش،
روش‌شناسی و تحلیل داده‌های پژوهش، و بحث و نتیجه‌گیری) تدوین شده

۱ امزا: سرواژه ارزشیابی مهارت‌های زبانی و ادبی؛ نام آزمونی است که در فرهنگستان زبان
ادب فارسی برای سنجش و ارزشیابی مهارت‌های زبانی و ادبی دانش‌آموزان کشور
ساخته شده است. طراحی و اجرای این آزمون در سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ به‌وسیله دکتر مریم
دانشگر عضو هیئت علمی گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی فرهنگستان و مجری طرح
انجام شده است.

۲ اطلاعات کتاب‌شناسی پایان‌نامه:

امین خسروی، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی (آموزش زبان فارسی)، دانشگاه
تربیت مدرس، ۱۳۹۲-۱۳۹۳. به راهنمایی استاد دکتر زهرا عباسی؛ استاد مشاور: دکتر مریم
دانشگر.

در بخش تحلیل داده‌های آزمون امزا در ارزیابی مهارت خواندن دانش‌آموزان، ابتدا به منظور رسیدن به یک طبقه‌بندی مشخص از سؤالات، برای هر یک از یازده سؤال آزمون شناسنامه‌ای طراحی شده است و سپس سؤالات با توجه به نوع متن هر کدام (شعر کهن، نثر کهن، شعر معاصر و متن زبانی) و همچنین خرده‌مهارت‌های مورد ارزیابی هر سؤال (درک مستقیم متن، ویرایش زبانی، کشف ارتباط مطالب با یکدیگر، شناخت واژه در بافت متن و درک استنباطی) طبقه‌بندی شده‌اند. در نهایت با استفاده از آزمون‌های آماری استنباطی (آزمون T، آزمون تحلیل واریانس، آزمون فریدمن) به بررسی عملکرد متغیرهای جنسیت و رشته تحصیلی با توجه به دو طبقه‌بندی صورت گرفته از سؤالات آزمون پرداخته شده است.

نتایج به دست آمده در این پژوهش در خصوص مهارت خواندن دانش‌آموزان نظام متوسطه بر اساس تحلیل داده‌های آزمون امزا نشان می‌دهد که الف) میانگین کلی نمره دانش‌آموزان برای رسیدن به حداقل نمره استاندارد آموزش و پرورش (نمره دوازده) فاصله زیادی دارد که خود حکایت از ناتوانی نظام آموزشی کشور در تهیه برنامه آموزشی مناسب، تدوین و تألیف کتاب‌های درسی، آموزش صحیح معلمان و... به منظور رشد و تقویت مهارت‌های زبانی دانش‌آموزان دارد؛ ب) با وجود تأکید بیشتر رشته علوم انسانی به آموزش تخصصی دروس زبان و ادبیات فارسی و حجم بیشتر این منابع در این رشته نسبت به سایر رشته‌ها (ریاضی و تجربی)، هیچ‌گونه تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات دانش‌آموزان این سه رشته تحصیلی وجود ندارد؛ پ) تحلیل عملکرد دانش‌آموزان دختر و پسر با توجه به بررسی میانگین کلی نمره آزمون خواندن و همچنین میانگین نمره خرده‌مهارت‌ها، حکایت از نبود تفاوت معنی‌دار میان این دو گروه دارد. این نتیجه به نوعی با نتایج مطالعه پرلز و سنجش ملی پیشرفت تحصیلی ایران که از عملکرد بهتر دخترها در مقابل پسرها حکایت می‌کند، هم‌راستا نیست؛ ت) دانش‌آموزان نظام متوسطه در خواندن متون شعر و نثر کهن عملکرد ضعیف‌تری در مقابل متون ادبی و زبانی معاصر داشته‌اند.

در سطح بین‌الملل به بررسی آزمون‌هایی از قبیل آیلتس، تافل، برنامه بین‌المللی سنجش دانش‌آموزان (پی‌زا) و برنامه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن (پرلز) پرداخته شده است. در انتهای پیشینه پژوهش نیز تحقیقات علمی و دانشگاهی انجام شده در خصوص مهارت خواندن و بررسی مقایسه‌ای آزمون‌های خواندن، گردآوری و بررسی شده است.

روش پژوهش در این پایان‌نامه که در فصل سوم مطرح گردیده، شیوه کتابخانه‌ای از نوع توصیفی - تحلیلی است. داده‌های مورداستفاده در این پژوهش نیز به دو دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول داده‌ها و اطلاعات توصیفی مربوط به دو آزمون امزا و NAEP که از طریق مراجعه به اسناد دو آزمون گردآوری شده‌اند و دسته دوم نمرات و نتایج سؤالات مربوط به ارزیابی مهارت خواندن دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی (فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه) شهر تهران در آزمون امزا است که از سوی فرهنگستان زبان و ادب فارسی در اختیار پژوهشگر قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است، نتایج این آزمون به روش میدانی در سال تحصیلی ۹۲-۹۳ جمع‌آوری شده است و بر اساس رشته تحصیلی (انسانی، ریاضی، تجربی) و جنسیت مورد طبقه‌بندی قرار گرفته‌اند. همچنین جامعه آماری این آزمون معادل ۴۹۵۴۰ نفر است و نمونه آماری آن تعداد ۳۷۷ نفر (۱۹۷ دختر و ۱۸۰ پسر) هستند که از این تعداد ۱۱۵ نفر مربوط به آزمون پایلوت و ۲۶۲ نفر مربوط به شرکت‌کنندگان آزمون اصلی هستند.

در بخش تحلیل مقایسه‌ای آزمون امزا و NAEP، سیزده جنبه مختلف دو آزمون با یکدیگر مورد مقایسه قرار گرفته‌اند و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها در مواردی از جمله: جامعه و حجم نمونه آماری؛ نحوه انتخاب آزمون‌دهندگان؛ گروه‌های شرکت‌کننده؛ اعتبارسنجی ابزار سنجش آزمون‌ها؛ چارچوب مورد استفاده آزمون‌ها؛ ملاک‌ها و معیارهای تعیین چارچوب خواندن؛ نوع ارزشیابی مهارت خواندن؛ ساختار سؤالات آزمون‌ها؛ محتوای مورد ارزیابی و نحوه اعلام نتایج و نوع آزمون‌ها مطرح شده است.

پژوهشگر فرهنگستان، برگزیده جایزه قلم زرین

پنجشنبه، سیزدهم تیرماه ۱۳۹۸، آیین اختتامیه هفدهمین جایزه «قلم زرین»، با همکاری انجمن قلم و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و با حضور شاعران و نویسندگان و اهالی فرهنگ و قلم در باغ کتاب تهران برگزار شد.

در این مراسم داوران با بررسی کتاب‌های منتشرشده در سال ۱۳۹۷، برگزیدگان در بخش‌های مختلف را به شرح زیر معرفی کردند:

در بخش شعر بزرگسال دو کتاب «از پیله تا پروانگی» اثر محمدرضا روزبه و «آنجا که نامی نیست» نوشته یوسف‌علی میرشکاک، هر دو از نشر شهرستان ادب، به‌عنوان اثر برگزیده معرفی شدند.

در بخش نقد و پژوهش دو کتاب «سنجش منابع تاریخی شاهنامه» به قلم فرزین غفوری، پژوهشگر گروه واژه‌گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، از نشر میراث مکتوب، و کتاب «بومی‌سازی رئالیسم جادویی در ایران» نوشته محمد و محسن حنیف، از نشر شهرستان ادب به‌عنوان اثر برگزیده معرفی شدند.

در بخش رمان بزرگسال دو رمان «باران تمشک» نوشته مصطفی فعله‌گری از نشر سوره مهر و کتاب «پس از ۲۰ سال» نوشته سلمان کریمی از نشر شهرستان ادب، به‌صورت مشترک، شایسته تقدیر شدند.

در بخش داستان کودک و نوجوان از میان ۱۹۲۹ کتاب چاپ شده در سال ۹۷ سه اثر نامزد شدند که اثری برگزیده نشد، اما از رمان «خواب پلنگ» نوشته هادی حکیمیان تقدیر به عمل آمد.

در بخش شعر کودک و نوجوان نیز اثری برگزیده شناخته نشد، اما دو کتاب «آبناز گنده» سروده طیبه شامانی از نشر سوره مهر و کتاب «باید تو را پیدا کنم» به‌صورت مشترک مورد تقدیر قرار گرفتند.

/پژوهشگر فرهنگستان، برگزیده-جایزه-قلم-<https://apll.ir/1398/04/15>

راهکارهایی که در این پایان‌نامه به‌منظور تقویت مهارت خواندن دانش‌آموختگان نظام متوسطه پیشنهاد شده با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌های آزمون امزا در چهار طبقه دسته‌بندی شده است که عبارت‌اند از: الف) در حوزه اصلاح برنامه درسی: در دوره متوسطه کشور ما برای مهارت خواندن اهداف مشخصی در نظر گرفته نشده است و اهداف کلی در خلال اهداف شناختی مطرح شده‌اند و در عمل نیز برنامه‌ریزان آموزشی ما هیچ‌گونه برنامه‌ریزی دقیق و منظمی جهت بهبود و ارزیابی مهارت‌های زبانی به‌خصوص خواندن انجام نداده‌اند؛ ب) در حوزه ارزشیابی مستمر و استاندارد مهارت خواندن: هیچ‌کدام از آزمون‌های رسمی کشور ما به شیوه علمی و استاندارد به سنجش مهارت خواندن دانش‌آموزان نمی‌پردازند و طراحی یک آزمون استاندارد کامل برای سنجش دقیق این مهارت در طول دوره تحصیلی دانش‌آموزان و در پایان دوره تحصیلی آن‌ها ضروری است؛ پ) در حوزه کمک به معلمان در خصوص بهبود آموزش درس زبان و ادبیات فارسی و مهارت خواندن دانش‌آموزان: طبق نظرسنجی از چهل دبیر درس زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه در خصوص مشکلات کتاب‌های درسی زبان و ادبیات فارسی، ضعف دانش‌آموزان و سایر مسائل آموزشی نشان داد که تخصیص زمان بیشتر به تدریس این درس، برگزاری دوره‌های ضمن خدمت، توجه به ضعف دانش‌آموزان در روخوانی، درک و بیان مفاهیم ادبی، ایجاد رغبت و انگیزه در بین دانش‌آموزان به‌منظور خواندن متون ادبی، توجه به ضعف کتب درسی در بحث آرایه‌های ادبی و دستور زبان، برگرداندن ساعات املا و انشای فارسی، ارائه اهداف آموزشی منسجم و... می‌تواند در جهت بهبود آموزش درس زبان و ادبیات فارسی و همچنین تقویت مهارت خواندن دانش‌آموزان مؤثر باشد؛ د) در حوزه توجه به مهارت خواندن: بر اساس یافته‌های این پژوهش اصلی‌ترین مشکلات خواندن دانش‌آموزان در مواردی از قبیل عدم فهم کلمات و واژگان استفاده‌شده در متن، نداشتن پیش‌زمینه اطلاعاتی مناسب در خصوص متن، عدم آشنایی کافی با ساختارهای معنایی و نحوی زبان برای تشخیص روابط عناصر یک متن، ضعف در ارتباط مطالب با یکدیگر، و به‌طور کلی، آشنا نبودن دانش‌آموز به سطوح مختلف درک مطلب، اعم از درک مستقیم اطلاعات بیان‌شده در متن و درک اطلاعاتی ضمنی که نیاز به استنباط و تعبیر خواننده دارد، نمایان می‌شود و راه‌حلی نیز به‌منظور رفع این مشکلات در این پایان‌نامه مطرح گردید.

همچنین در پیشنهادها این پایان‌نامه در جهت بهبود آزمون امزا با توجه به تحلیل مقایسه‌ای صورت گرفته با آزمون NAEP آمریکا عنوان شده است که با اعمال برخی تغییرات در چارچوب خواندن آزمون امزا، می‌توان ارزیابی همه‌جانبه‌تری از مهارت خواندن با در نظر گرفتن تمام سطوح خواندن و درک مطلب انجام داد.

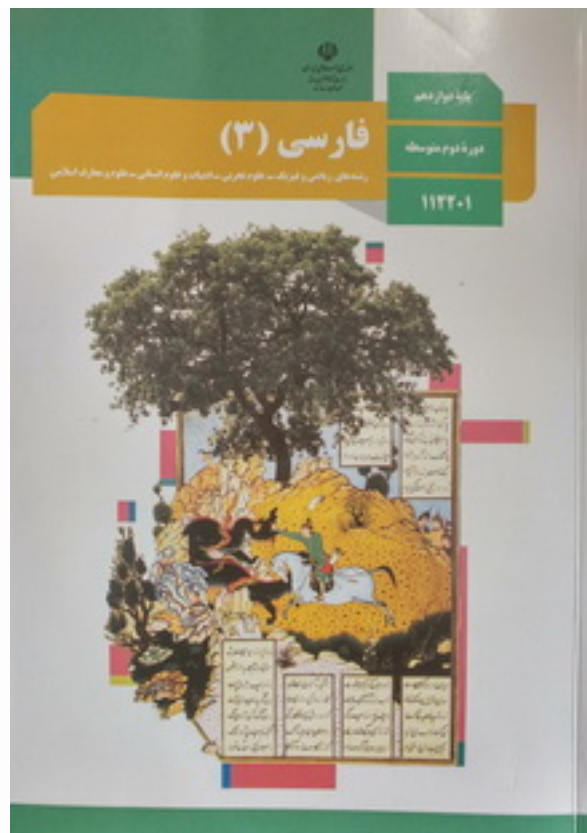
نقد و تحلیل متون درسی (۲۸)

درس «از پاریز تا پاریس» سال دوازدهم

زندگانی گذشتگان و خاطرات و سرگذشت‌های آن‌ها، مؤثر باشد؟ پاسخ این پرسش‌ها را می‌توان در یک سفرنامه پیدا کرد.

حقیقت این است که ما آدمیان، فقط برای خوردن، خوابیدن، کار کردن و فریه شدن به دنیا نیامده‌ایم و روح و روان ما، به کامل شدن و رشد و آسایش نیاز دارد. ما برای گذشتن از رنج‌ها و خستگی‌های روزانه، به همگرایی اجتماعی و دیدن و آشنا شدن با دیگران نیاز داریم. دیدن، شنیدن و گفت‌وگو کردن در زمان‌ها و مکان‌های متفاوت، آدمی را به تجربه‌های نو و اندیشه‌های متفاوت می‌رساند. همین‌که ما با شیوه زندگانی دیگر ملت‌ها، آشنا می‌شویم به کاستی‌های شناختی خود نیز پی می‌بریم و افزون بر لذت بردن از دیدن شهرها، دریاچه‌ها، کوه‌ها و مردم سرزمین‌های دیگر، باورها و ذهنیت خود را نیز بازیابی می‌کنیم و به خشنودی و اعتمادبه‌نفس بیشتری در زندگی، دست می‌یابیم؛ یعنی، بهتر می‌اندیشیم و بهتر کار می‌کنیم و بهتر خود را در زندگی می‌سنجیم.

گرچه سفرنامه‌ها در اصل بر گونه‌ای تجربه‌های فردی و شخصی دلالت می‌کنند، از آنجاکه نمایشگاه فرهنگ‌ها، آداب و رسوم اجتماعی و تجربه‌های متفاوتی هستند تأثیرهای متفاوتی در جمع داشته و در پویایی اجتماعی و مدیریت همگانی، کارکرد و بازخوردی مؤثر به‌جا می‌گذارند. بنابراین، همان‌گونه که زمان یک پدیده اجتماعی است، مکان نیز یک پدیده اجتماعی است و در پیوند این دو، سفر و انسان هم به‌عنوان سرمایه اجتماعی کارکردی اجتماعی دارند، زیرا پیوند گروه‌های گوناگون انسانی با یکدیگر هم که در بستر یک جامعه بزرگ صورت می‌گیرد، همه پدیده‌ها و کنش‌ها را جمع کرده و به‌صورت تأثیری یگانه در زندگانی اجتماعی باقی می‌ماند؛ همین تأثیرگذاری، به فردیت‌ها، خصلتی اجتماعی و فرهنگی می‌بخشد. سفرنامه‌ها نیز دستاورد همین کنش‌های انسانی‌اند و از سازوکارهای درونی و بیرونی ویژه‌ای برخوردارند. واکاوی و بازیابی سازوکار هر نوشته و سفرنامه می‌تواند، میزان سهمی شدن انسان‌ها را در حس و حال یکدیگر و تأثیرگذاری در رخداد تجربه‌های متفاوت همگانی، نشان دهد و ما را به شناخت و لذت آگاهی و آشنایی برساند؛ زیرا، سفر کردن باعث می‌شود نیروهای آسیب‌رسان و ناامیدکننده، در ما از میان برود و تناسب، تعادل تحرک و تعقل جسم و جان ما پایدار شود و ما، در برابر زمین و زمان، برخوردار از آگاهی و منطقی داشته باشیم و کمتر از جور روزگار و سختی زمانه بنالیم و گله کنیم؛ بنابراین، این را بدانیم که واقعیت در یک سفرنامه، همزاد خاطره و حسب و حال است و افزون بر ارزش فردی، بومی، مردم شناختی و تاریخی و اجتماعی، می‌تواند به‌عنوان یک‌گونه نوشتاری و ادبی نیز از نظر آموزشی و تحلیل زبانی و فرهنگی، کارایی و سودمندی داشته باشد.

عبدالحسین موحد^۱

زین ابر تر، چو باران، بیرون شو و سفر کن

زیرا که بی سفر، تو، هرگز گهر نگردی

فریدالدین محمد عطار نیشابوری

آغاز

چرا کاکایی‌ها و خوتکاهای مهاجر، هر سال به «میانکاله» کشور ما می‌آیند؟ اگر شترها، فیل‌ها، اسب‌ها، گاوها و چهارپایان بارکش دیگر، زبان و فرهنگ می‌داشتند، چه می‌گفتند و چه می‌نوشتند؟ آنچه بر ما، نوع بشر، گذشته و ما را در درازنای زمان، به اینجا کشانیده، چیست؟ مگر می‌شود. برای زیستن و بودن در آینده، گذشته را شناخت؟ چه پیوندی، میان گذشته و آینده وجود دارد؟ آیا سفر و سفرنامه، می‌تواند «تاریخ» باشد؟ چه چیزی از یک متن بازگویی شخصی، می‌توان آموخت؟ چه قدر گفتن، نوشتن و با دیگران در میان گذاشتن، برای ما سودمند است؟ تا چه حد، اندیشه‌ها، تجربه‌ها، احساس‌ها و میزان فهم و درک ما، می‌تواند در داوری‌های ما نسبت به

۱ دبیر و پژوهشگر زبان و ادب فارسی

زبان‌شناختی متن

هر متنی بر پایه زبان شکل گرفته است. زبانی که متنوع‌تر، گسترده‌تر و پویاتر باشد، فرهنگ‌سازتر است. رشد، تکامل و پیشرفت مهارت‌های ارتباطی جامعه، به میزان بهره‌گیری مؤثر آن جامعه از زبان بستگی دارد. هر متنی ساختار زبانی ویژه‌ای دارد. واژه‌ها، عبارت‌ها، ترکیب‌ها و جمله‌ها، معنی آفرین هستند و معنی‌ها خود، محصول کنش‌های زبانی و همه این‌ها، نشانه‌ی بودن، هستن و باشیدن و وجود داشتن است - هر زبانی در چارچوب‌های ویژه و شکل‌های گوناگون بیانی، اهمیت پاسداری فرهنگ، تاریخ و هویت انسانی را بازمی‌نمایاند. هر روز که می‌گذرد، نقش زبان در زندگانی انسان‌ها بیشتر آشکار می‌شود. واژه‌ها، همراه دگرگونی‌های زیستی، نام‌های نو، به پدیده‌های اجتماعی و رویدادهای زندگانی ما می‌دهند و نظام زبان ملی ما، در این فرایند نو به نو، کارآمدتر و تواناتر می‌شود.

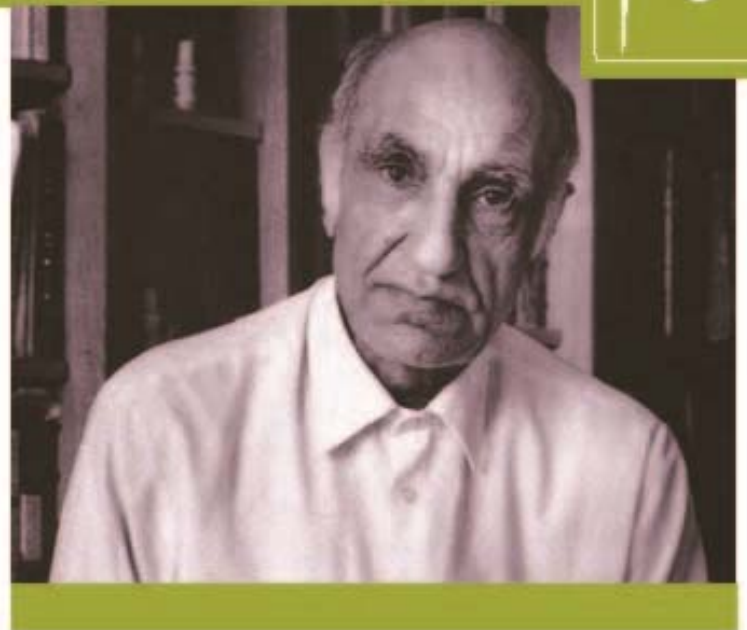
زبان در سفرنامه‌ها، زندگینامه‌ها و تاریخ‌نگاری ما ایرانیان، در بافت موقعیت بومی و زیستی، فرهنگی و اجتماعی ویژه‌ای قرار گرفته و در پیوند با

هدف‌های ویژه هر متن و مقصود نویسنده تغییر یافته است. سفرنامه ناصرخسرو قبادیانی، حکایت‌های سعدی، تاریخ بیهقی و نوشته‌های جلال آل احمد و علی شریعتی و کتاب‌های تاریخ ما، گواه روشنی از این مدعاست. از این رو، می‌بینیم هر نویسنده با نگرش و دانش و درک خاص، در هر سفرنامه، افزون بر پرورش رؤیاهای آرمان‌ها و آرزوهای خود همزیستان، بخشی از هویت انسانی جهان را نیز بازنمایی کرده است.

از آنجاکه نگرش نویسنده در متن «از پاریز تا پاریس» اجتماعی است و رفتار زبانی نویسنده در برابر رفتار اجتماعی همزیستانش، تناسب دارد، نقش اجتماعی زبان فارسی و اهمیت آن در نشان دادن حالت‌های روانی و عاطفی در پیوند با احساس و اندیشه مردم روزگار نویسنده در سفرنامه «از پاریز تا پاریس» اهمیت پیدا می‌کند. واژه‌ها در این متن در ترکیب‌ها، عبارت‌ها و جمله‌ها، خبرها و معنی‌های درخور توجهی را به وجود آورده، در مخاطب،

از پاریز تا پاریس

درس هشتم

پاریز کلاس هشتم ابتدایی نداشت. ناچار می‌بایست ده فرسخ راه را پیاده به سیرجان بروم. عصر آل پاریز با «الایخ تور» راه می‌افتادیم؛ ده فرسخ کوهستانی آب و آبیادی داشت اما از «کزان» به بعد هفت فرسنگ تمام پهلوان رنگزار بود. آب از این ده بر می‌گشتیم و صبح، هنگام «جریغ آفتاب» کنار «فانات حسنی» در شهر سیرجان آنرا می‌کردیم. نخستین سفر من، شهریور ماه ۱۳۱۶ قمری برای کلاس هشتم دبستان چنین انجام گرفت. ده فرسنگ راه را بویژه ساحت می‌رفتیم. از کلاس سوم دبیرستان ناچار می‌بایست به کرمان برویم؛ بنابراین بعد از دو سه سال ترک تحصیل که دوباره وسایل فراهم شد می‌و پنج فرسنگ راه بین سیرجان و کرمان را دو قبه با کامیون طی کردیم. دو سال دانشسرای مقدماتی طی شد. ادامه تحصیل در تهران پیش آمد. این همان

سفری است که هنگام مراجعه به بانک اعتبارات ایران برای من تداعی شد؛ زیرا آن روز سیصد تومان پول مجموعاً تهیه کرده بودم که به تهران بیایم و این، مخارج قریب شش ماه من بود. وقتی از پاریز به فرسنگان آمدم، به من سفارش شد که بردن سیصد تومان پول تا تهران همراه یک محصل، خطرناک است! ناچار باید از یک تجارت‌خانه معتبر به تهران حواله گرفت. به سفارش این و آن به تجارت‌خانه «امین» مراجعه کردم. اتاقی بود با یک میز و دو صندلی؛ پیرمرد لاغر - که بعداً فهمیدم امین صاحب تجارت‌خانه است - پشت میز نشسته بود. هیچ باور نداشتم اینجا یک تجارت‌خانه باشد. گفتم: «حواله سیصد تومان برای تهران لازم دارم.» او گفت: «بده پول را بده.» خجالت‌دهاتی مانع شد بگویم شما که هستید؟ بی‌اختیار سیصد تومان را دادم. پیرمرد از داخل کازیه روی میز یک پاکت کهنه را که از جایی برایش رسیده بود، برداشت. کاغذ مٹلت روی پاکت را که برای چسباندن در پاکت به کار می‌رود، پاره کرد. روی آن حواله سیصد تومان به تهران نوشت و امضای کرد و به من داد. امضای امین داشت اما نه نشانه تجارت‌خانه داشت، نه کاغذ بزرگ بود، نه ماشین تحریر و نه ماشین نویس و نه ثبت و نمره؛ هیچ و هیچ ....

نخستین روزی که از پاریز خارج شدم (۱۳۱۶) سیرجان را آخر دنیا حساب می‌کردم و امسال (۱۳۴۹) که به اروپا رفتم، گمانم این است که عالمی را دیده‌ام اما چه استیضای دارد که عمری باشد و روزی خاطراتی از سفر ماه هم بنویسم! آرزوها پایان ندارد. آدمی به هر جا می‌رود، گمان می‌کند به غایت القصوای مقصود خود رسیده است؛ در صورتی که دنیا بی‌پایان است.

عبور هواپیما از روی دریای مدیترانه همیشه آدمی را غرق دریای تصورات تاریخی می‌کند البته توقف ما در امان و آتن بیش از نیم ساعت طول نکشید و به قول بیرجندی‌ها، در این دو شهر تنها یک «سرپری» زدیم. از امان به بعد تغییر زمین آشکار شد. سواحل شرقی مدیترانه از زیباترین نواحی عالم است. بیشتر راه را از روی دریا گذشتیم. جزیره‌های کوچک و بزرگ، مثل وصله‌های رنگارنگ بر طلیسان آبی مدیترانه دوخته شده است.

فرودگاه آتن، نوساز و مربوط به دوران حکومت سرهنگ‌هاست و مثل اینکه مردم هم از این

خضر: یکی از پیامبران که موسی (ع) را ارشاد کرده و نزد صوفیان نیز مقامی ممتاز داشته است. / آتن: بزرگ‌ترین شهر یونان قدیم و پایتخت آن / امان (فارسی) - عمان (عربی): پایتخت و پرجمعیت‌ترین شهر کشور اردن / واترلو: نامی که به آخرین جنگ ناپلئون اول با دولت‌های بریتانیا و پروس داده‌اند. این جنگ در نزدیکی دهکده‌ای به نام «واترلو» در کشور بلژیک روی داده بود. / موسولینی: دیکتاتور ایتالیایی و مؤسس و رهبر حزب در جنگ دوم جهانی. / شارلمانی: یکی از پادشاهان ایتالیا و روم باستان / دوگل: شارل دوگل: رئیس‌جمهور فرانسه، پس از جنگ دوم جهانی / نازی: حزب نازی آلمان در دوره رهبری آدلف هیتلر، بعد از جنگ اول جهانی، با روش حکومتی بسیار خشن و دیکتاتوری و اعمال زور / کاووس: دومین پادشاه از سلسله کیانیان، سلسله پادشاهی از دوره تاریخ افسانه‌ای ایران.

۴. ترکیب‌های وصفی و اضافه

غایت‌القصوی: کمال مطلوب، نهایت آرزو / عقرب جراره: عقرب خطرناک / چریغ آفتاب: طلوع آفتاب / باروهای دود خورده: قلعه‌های سیاه و دودی / تیغ جفا: شمشیر ستم و جور / صد تیغ: تیغ بسیار / مرداد مه: مردادماه، ماه مرداد / پیر مغان: رهبر مذهبی و معنوی، مرشد / سوءهاضمه: اختلال گوارشی و هضمی.

۵. آرایه‌های ادبی

- استعاره: پیر مغان: مرشد، راهنما، رهبر دینی
- تشبیه: دریای تصورات تاریخی / جزیره‌های کوچک و بزرگ، مثل وصله‌های رنگارنگ... / طیلسان آبی مدیترانه / آتش عشق / چراغ حیات / عقرب جراره دموکراسی / مار غاشیه حکومت سرهنگ‌ها.
- تشخیص: دیوارهای قطور ... به زبان حال بازگو می‌کنند.
- تضاد: یکی، صد / گرمی و سردی
- تلمیح: دولت مستعجل: اشاره به بیت: «راستی خاتم فیروزه بو اسحاقی / خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود» (حافظ شیرازی) / کاووس کیانی: اشاره به دومین پادشاه سلسله کیانی در شاهنامه / خضر که فرخنده پیاش نام نهادند: اشاره به داستان خضر در قرآن مجید.
- تناسب (مراعات نظیر): ملک، بغداد، ری / تاک، می / سر، تن.
- جناس: پاریز، پاریس (ناهمسان) / کی (پادشاه)، کی (چه زمانی؟) همسان
- حسن تعلیل: در بیت:
با خاک عجین آمد و از تاک عیان شد / خون‌دل شاهان که می‌اش نام نهادند.

- کنایه: سرسام‌آور: باعث بهت و تعجب / دنیا به یک رو نمی‌ماند: وضع تغییر می‌کند و همیشه ثابت نیست / چراغ روشن کردن: رونق دادن و زنده کردن / به «روم» چشم داشت: به «روم» توجه و توقع داشت / از آن چشم

واکنشی طنزآمیز و فهم انگیز آشکار می‌کند. از این رو درمی‌یابیم که زبان فارسی ما، می‌تواند ابزار اصلی آموزش و پرورش ما انسان‌های ایرانی باشد. حقیقت این است که زبان فارسی ما، جامعه‌ی ما را همواره با تغییر و تحولات گوناگونی به حرکت درآورده و راه فرهنگ و تمدن ما و پیشرفت جامعه ما را روشن نموده است و از آن‌ها در این متن همراه دگرگونی زیستی نویسنده، سازگاری پیدا کرده، نشان می‌دهد که نظام زبان فارسی، در برابر نظام زبان جهانی، کارآمد و تواناست:

۱. واژه‌های ساده

ناچار: از روی ناچاری، به صورت ناگزیر (قید) / فرسخ (فرسنگ): واحد مسافت (حدود شش کیلومتر) / قنات: کاریز، راهی زیرزمینی برای عبور آب / مخارج: خرج‌ها و هزینه‌ها / اتراق: چند روز در جایی ماندن / قریب: نزدیک به، حدود (حرف اضافه) / حواله: نوشته‌ای که با آن، دریافت‌کننده باید پول یا چیزی به شخص دیگری بپردازد / کازیه: جاکاغذی / استبعاد: بعید دانستن، دور شمردن / تصورات (جمع تصور): گمان‌ها و انگاشته‌ها / طبلسان: جامه‌ای شبیه عبا / چشمگیر: قابل توجه و با ارزش / مهد: جای پیدایش و رشد / جراره: بسیار سمی و خطرناک / دموکراسی: نظام حکومتی مردم‌سالار و آزاد / غاشیه: سوره ۸۸ قرآن مجید / قطور: کلفت، قطردار / بارو: قلعه، حصار / صباح: بامداد، روز / مستعجل: زودگذر / طاق: سقف / ضربی: قوسی و محدب / کیانی: منسوب به کیان، شاهی (صفت نسبی) / کیان: پادشاه حاکم / کی: پادشاه / کی: چه زمانی؟ / تاک: درخت انگور، مو / می: شراب / جفا: ستم و جور / مغان (جمع مغ): روحانی زردشتی، پیر / فرخنده: نیک، خوش / طبق: ظرف گرد بزرگ که از چوب سازند، سینی / پانوراما: نوعی پرده نقاشی / مجسم: تجسم یافته، بازسازی شده در ذهن / مناظر (جمع منظر): دیدگاه، چشم‌انداز.

۲. واژه‌های مرکب

الاغ تور: سفر با الاغ (به جای اتوبوس) - میهن تور، لوان تور، نام شرکت‌های مسافربری، در پیش از انقلاب / ریگزار: زمین پوشیده از ریگ بسیار / اتراق کردن: چند روز در جایی ماندن / تداعی شدن: به خاطر آوردن، به یاد آوردن / سر پر زدن: توقف کوتاه، نشستن و برخاستن در یک لحظه / عیان شدن: آشکار شدن / عجین آمدن = عجین شدن: سرشته شدن، درآمیختن.

۳. واژه‌های خاص

پاریز: بخشی از ناحیه سیرجان در استان کرمان / پاریس: شهر معروف و پایتخت فرانسه و بر ساحل رود «سن» / سیرجان: شهرستانی در مغرب شهر کرمان / رفسنجان: شهرستانی در شمال غربی کرمان / کران: دهکده‌ای در هفت فرسنگی سیرجان / تیژ: رودی در ایتالیا که از شهر «رم» می‌گذرد /

روزگار نویسنده است. نویسنده به درستی از عهده بیان آنچه بر او گذشته، یا آنچه برای او اتفاق افتاده با شیوه‌ای دقیق و گیرا، بر آمده است: «...روی آن حواله سیصد تومان به تهران نوشت و امضایی کرد و به من داد. امضای امین داشت؛ اما نه نشانه تجارت‌خانه داشت، نه کاغذ بزرگ بود، نه ماشین تحریر و نه ماشین‌نویس و نه ثبت و نمره؛ هیچ و هیچ...» پشت توصیف‌ها، تشریح‌ها و سخن‌آرایی‌های نویسنده، سایه‌ای از پویایی تاریخ و تأمل اجتماعی به چشم می‌خورد: «فرودگاه آتن نوساز و مربوط به دوران حکومت سرهنگ‌هاست و مثل اینکه مردم هم از این حکومت چیزهای چشم‌گیری دیده‌اند. شوخی روزگار است که مهد دمکراسی عالم، یعنی آتن که دو هزار و هشتصد سال قبل حتی برای آب خوردن در شهر هم، مردم رأی می‌گرفتند و رأی می‌دادند، از بیم عقرب جراره دمکراسی قرن بیستم، ناچار شده با مار غاشیه حکومت سرهنگ‌ها پناه ببرد» نویسنده در اینجا، با تلمیحی زیبا و ضرب‌المثلی، ما را از کيفرهای مجرمانه و محتوای سوره غاشیه در قرآن مجید و روز قیامت و رویدادهای وحشتناک آن با خبر و توجه ما را به عذاب اکبر آتش دوزخ جلب می‌کند و از آن، نتیجه‌ای اجتماعی - تاریخی می‌گیرد و دیکتاتوری و وحشت سرهنگان و حکومت نظامیان یونان را در سده بیستم میلادی به تصویر می‌کشد. یا آنجا که از امپراتوری خودکامه موسولینی و دولت ناپایدار او یاد می‌کند چه زیبا غفلت، ناآگاهی، حرص و افزون‌طلبی، ناکامی‌ها و ناپایداری امپراتوری‌های بزرگ را با واژه «سوءهاضمه» نشان می‌دهد و افزون بر این، ما را به یاد این بیت از شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی می‌اندازد که: «راستی خاتم فیروزه بواسحاقی / خوش درخشید، ولی دولت مستعجل بود».

نویسنده در بخش دیگری از متن سفرنامه خود، برای اثربخشی و درک پذیر کردن کلام خود با آوردن بیت‌هایی از میرزا حبیب خراسانی (۱۲۶۶ ق - ۱۳۲۷ ق) شاعر و عارف ایرانی نشان داده که از شعر و ادب و فرهنگ سرزمینی خود نیز آگاهی کامل دارد؛ همان‌گونه که در بخش‌های دیگر سفرنامه، از دیدن افاق‌های بی‌کران جهان و سخن گفتن از دیگر مردم جهان غافل نمانده است: «... متوجه شدم که قدرت این نویسنده تا چه حد بوده است که فرهنگ و تمدن فرانسوی را حتی در دل دهات دورافتاده ایران مثل «پاریز» هم فرا برده است؛ کاری که نه سپاه ناپلئون می‌توانست بکند و نه نیروی شارلمانی و نه سخنرانی‌های دوگلس». نویسنده شعر میرزا حبیب خراسانی را می‌آورد تا به ما بفهماند که بدنامی حیات دو روزی بیش نیست و نباید به دنیا اعتماد کرد؛ چراکه هر چیز و هر کس، ناپایدار است و نباید به جهان ناپایدار دل بست و در حقیقت، دل‌خوشی و افسردگی ما همان روزگار و ماه و سال ماست؛ زیرا: «آیین طریق از نفس پیر مغان یافت / آن خضر که فرخنده پی‌اش نام نهادند». خضر نبی که به خوش‌قدمی معروف بوده، شیوه طریقت و نیکنامی را با پیروی کردن از پیشوایان دینی و راهنمایی‌های آنان،

می‌زد: از آن می‌ترسید / خاکی است که رنگین شده از خون ضعیفان: خاکی است که خون ستم‌دیدگان و مظلومان بر آن پراکنده است (ستم بسیار) / تا شد تهی از خویش ... تا از خودخواهی و کبر تهی شد / دل گرمی و دم سردی ... دل‌خوشی و امیدواری و ناامیدی و دل‌تنگی / فرخنده پی: خوش‌قدم و مبارک و خوش‌یمن.

- لف‌ونشر: دل گرمی و دل سردی = مرداد مه و دی
- مثل: از بیم عقرب جرار ... از ترس بدتر به بد پناه می‌برد / سختی و دشواری دیگر را می‌پذیرد.
- مجاز: سرهنگ‌ها: نظامیان / خط از کرانه رود «تیر» می‌خواندند: فرمان و دستور می‌گرفتند / بغداد و ری: همه جهان / دنیا فراموش‌کار است: مردم دنیا فراموش‌کار هستند.
- واج‌آرایی: تکرار حرف «ک» در بیت: کاووس کیانی که کی‌اش نام نهادند / کی بود؟ کجا بود؟ کی‌اش نام نهادند؟ / تکرار حرف «ن» در بیت: با خاک عجین آمد و از تاک عیان شد / خون‌دل شاهان که می‌اش نام نهادند.

انجام

اگر هر نوشته را محصول ذوق، احساس، اندیشه، علاقه و کاوش و بازجست دقیق نویسنده آن بدانیم، نامه‌ها، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها و خاطره‌ها، با زاویه دیدها و برداشت‌های گوناگون از رویدادها و پیشامدهای زندگانی آدمیان، می‌توانند یادبودهای بارز و گزاره‌هایی خواندنی برای ما باشند و دقت و هوشیاری نویسنده‌های آن‌ها را بازتاب دهند. هر نوشته‌ای که با این ویژگی‌ها در زبان فارسی به یادگار مانده، به یقین افزون بر اینکه از نظر آموزشی سودمند بوده، دیدگاه‌های نو و تجربه‌های متفاوتی را در اختیار ما قرار داده‌اند. بسیاری از گزاره‌ها و شرح‌حال‌هایی که بخش مهمی از متون تاریخی ما را تشکیل داده‌اند، نتیجه دیدن، دل‌دادن و به‌خاطر سپردن، ثبت کردن و نقد و داوری و دغدغه‌های کسانی است که دلسوز زبان، فرهنگ و تاریخ سرزمین ما بوده‌اند. یکی از نوشته‌های ماندگار در زبان فارسی، کتاب «از پاریز تا پاریس» اثر ارزشمند دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی است. آنچه ما در اینجا در حد گنجایش متن با اختصار موردبررسی قرار داده‌ایم، جنبه‌ی کلیدی و راه‌نمایی دارد و می‌تواند برای مخاطبان از نظر لفظی و معنوی، درآمدی در پی‌گیری و واکاوی گسترده‌تر باشد.

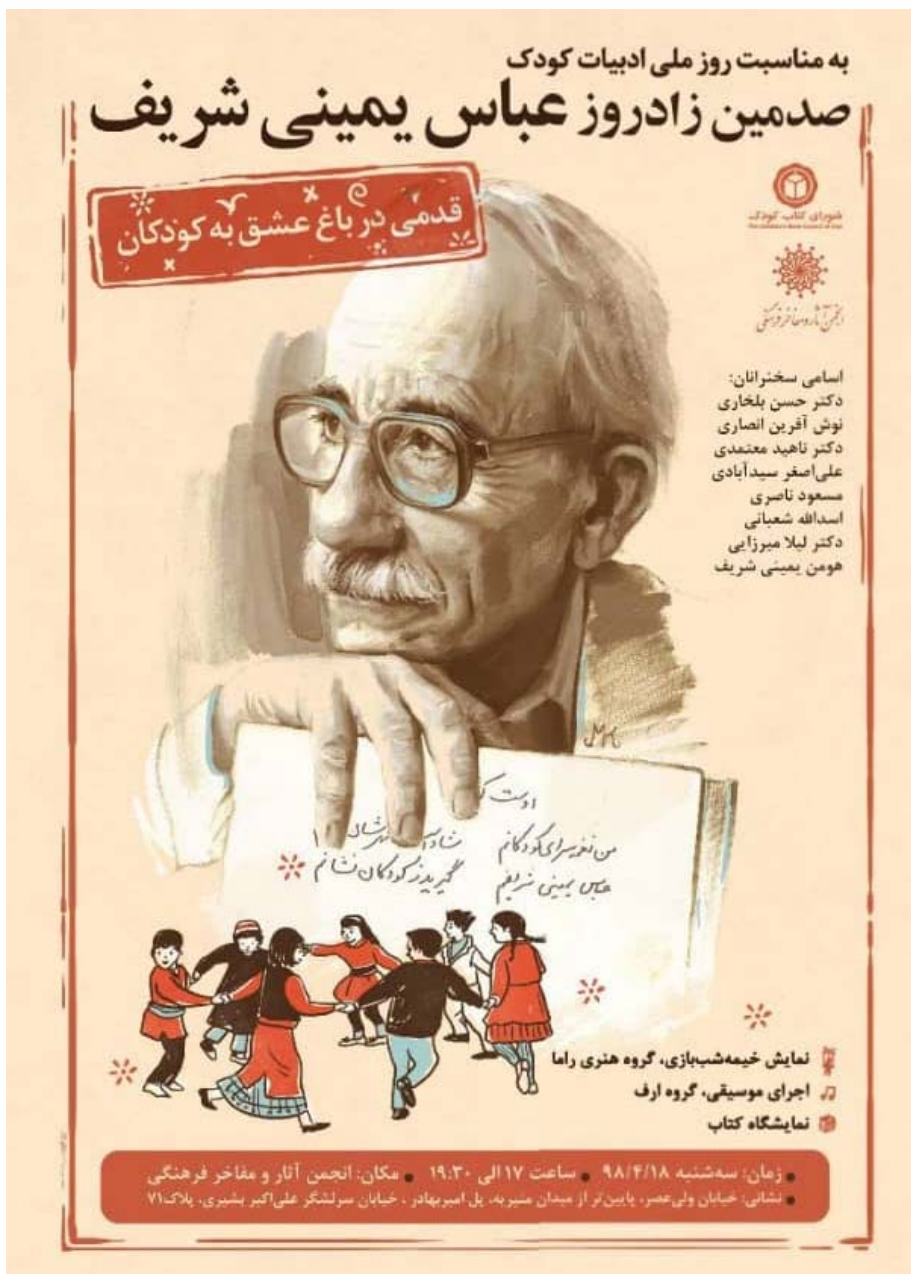
نویسنده در این متن، در آغاز، تصویری روشن از شیوه زندگی روستایی خود را با واژه‌هایی ساده و دل‌نشین در زیست بوم خود به دست می‌دهد و از نخستین سفر خود به طنز (با الاغ تور) سخن می‌گوید. انسجام کلام و سادگی بیان نویسنده در جمله‌های کوتاه و رسا، به درستی قابل ارزیابی است. زاویه دید این روایت، اول‌شخص و موضوع آن، تازه و منطبق با سنت بومی واقعیت

نشست ادبی

به مناسبت روز ملی ادبیات کودک
صدمین زادروز عباس یمینی شریف

زمان: سه شنبه ۱۳۹۸/۴/۱۸

مکان: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

به دست آورده بود. پس، یکی از شاخص‌های زندگانی ما، باید فرمان‌برداری از رهبران و راهنمایان خوش‌قدم و نیک‌اندیش جامعه باشد. نویسنده در پایان، برتری قلم (زبان، فرهنگ و ادب) را بر شمشیر (جنگ و ظلم و ستم) این‌گونه بیان داشته است: «این نامه مرا به فکر انداخت. متوجه شدم که قدرت قلم این نویسنده تا چه حد بوده که...» اهمیت و اعتبار این سفرنامه در همین نتیجه‌گیری و نگاه فرا سرزمینی و زیست بومی اوست و اینکه یک سفرنامه می‌تواند با تکیه بر خاطرات و زندگی‌نامه شخصی در پیوند با شواهد تاریخی، تنها یک گزارش ساده از یک دیدار و اتفاق شخصی نباشد و در بردارنده معنویت، واقعیت اجتماعی و دیدگاه هستی‌شناسانه و در یک کلام؛ یک «تاریخ» باشد.

از پارسی تا فارسی در رادیو گفت‌وگو

در ادامه سیاست‌های جدید سازمان صداوسیما برای پرداختن بیشتر به مسئله زبان و ادبیات فارسی و بررسی دقیق‌تر آن، مدتی است رادیو گفت‌وگو ساخت و پخش برنامه‌ای را با نام «از پارسی تا فارسی» و به تهیه‌کنندگی آقای بهزاد محمودزاده آغاز کرده است. در چند برنامه از این مجموعه از نمایندگان فرهنگستان زبان و ادب فارسی دعوت شده است.

اسفندماه سال گذشته، دکتر محمد صاحبی، پژوهشگر گروه فرهنگ‌نویسی در برنامه حضور داشت. در خردادماه نیز در دو برنامه متوالی، که ضبط یکی از آن‌ها در محل فرهنگستان انجام گرفت، دکتر حسن ذوالفقاری، مدیر گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، و دکتر علی شیوا، یکی از نمایندگان فرهنگستان، در برنامه تلویزیونی «صبح‌به‌خیر ایران» شرکت کردند. در این برنامه‌ها درباره مسئله آموزش زبان فارسی و وضعیت کتاب‌های درسی صحبت شد. این برنامه‌ها را می‌توانید در پیوند زیر بشنوید:

<http://radio.iranseda.ir/Program/?VALID=TRUE&ch=29&m=177117>

منبع

/از-پارسی-تا-فارسی-در-رادیو-گفت‌وگو-1398/04/12 <https://apll.ir/1398/04/12>

منابع

- باستانی پاریزی، محمدابراهیم (۱۳۹۴). از پاریز تا تاریس. تهران: نشر علم.
- خراسانی، میرزا حبیب (۱۳۶۱). دیوان اشعار، به کوشش علی حبیب. تهران: کتاب‌فروشی روار.
- فارسی (۳) پایه دوازدهم، دوره متوسطه (۱۳۹۷). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: حسین قاسم‌پورمقدم، شهناز عبادتی، محمدرضا سنگری و احمد تمیم‌داری.
- معین، محمد (۱۳۵۲). فرهنگ فارسی (دوره شش‌جلدی). تهران: امیرکبیر.

و یک دوره، دوره آبادانی است و حال دوره آبادانی این انقلاب است و ما باید در این راستا جوانان را جذب کنیم نه دفع، و با آن‌ها گفت‌وگو کنیم.

در ادامه فاضل نظری، رئیس کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، درباره دکتر غلامعلی حداد عادل گفت: دوست داشتم درباره ترجمه شعر به شعر دکتر حداد عادل، خصوصاً ترجمه اشعار عربی صحبت کنم، اما فقط باید این را بگویم که متونی که ایشان ترجمه کرده‌اند را دیده‌ام، درحالی که کوتاه‌تر شده است، اما معنای وسیع‌تری پیدا کرده است.

همچنین دکتر محمدرضا ترکی، عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی و استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه

تهران، دکتر حداد عادل را از استوانه‌های مهم تشکیل آموزش و پرورش بعد از انقلاب دانست و گفت: او کسی است که بیشترین حق را در آموزش و پرورش ما دارد و نمود و مظهر ادبیات فارسی در روزگار ماست. در واقع خیلی از دشمنی‌ها با او هم برای همین است. فقط به این خاطر که در روزگار ما نماد زبان فارسی غلامعلی حداد عادل است.

سپس نوبت به دکتر غلامعلی حداد عادل رسید تا در مراسم بزرگداشت خود سخنرانی کند. او درحالی که این مراسم را لطف و مرحمت انجمن قلم دانست اظهار کرد: من از روز اول عضو این انجمن بوده‌ام و در سال‌های اخیر هم سمتی در هیئت‌مدیره به بنده واگذار شده، اما هیچ‌وقت فکر نمی‌کردم که در این مراسم نامی از من برده شود.

وی ضمن تشکر از معلمان و استادان خود و خانواده‌اش و همچنین بیان خاطراتی از آخرین لحظات حیات پدرش نکته‌ای درباره زبان فارسی مطرح کرد و گفت: کار اصلی من فلسفه است و من هیچ‌گاه در دانشگاه معلم رسمی زبان و ادبیات فارسی نبوده‌ام، اما در زندگی عشق من زبان فارسی است. من معتقدم یک نظام فرهنگی وجود دارد که باید حفظ شود و این زیست‌بوم فرهنگی یکی دین است و دیگری زبان فارسی.

وی زبان فارسی را زبان دوم عالم اسلام دانست و بیان کرد: ما اگر زبانمان از دست برود هویتمان از دست می‌رود. در طول تاریخ زبان‌های محلی و قومی مختلفی داشته‌ایم که هیچ‌کس نباید با آن‌ها عناد کند. با وجود این، در طول تاریخ همه اقوام علم و ادب را با زبان فارسی مبادله می‌کردند. من باورم این است که توانایی‌های زبان فارسی هیچ‌چیز از زبان انگلیسی کمتر ندارد، در صورتی که به آن دل ببندیم.

<https://apll.ir/1398/04/15> /بزرگداشت-دکتر-حداد-عادل-در-جشنواره-قل-15/04/1398

بزرگداشت دکتر حداد عادل در جشنواره «قلم زرین»

پنجشنبه، سیزدهم تیرماه ۱۳۹۸، آیین اختتامیه هفدهمین جایزه «قلم زرین»، با همکاری انجمن قلم و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و با حضور شاعران و نویسندگان و اهالی فرهنگ و قلم در باغ کتاب تهران برگزار شد.

در این مراسم دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، به‌عنوان چهره پیش‌کسوت اهل قلم معرفی شد.

در ابتدای این مراسم دکتر محسن پرویز، رئیس انجمن قلم ایران، دلیل وقفه چندساله عدم برگزاری این جشنواره را نداشتن بودجه ثابت دانست و گفت: انجمن قلم بودجه ثابت ندارد و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی این جشنواره را در دوره‌های مختلف، با چند سال وقفه در برگزاری آن و بودجه‌ای که افزایش پیدا نکرده، حمایت کرده است. نهاد کتابخانه‌های عمومی هم البته کمک‌حال بوده و این باعث شده تا ما جشنواره را مستدام نگه داریم.

در ادامه دکتر فتح‌الله مجتبائی، عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی، در سخنانی اظهار کرد: قلم و کتاب قداست تنزیلی برای ما دارد. امیدوارم انجمن قلم، انجمنی باشد که این قداست تنزیلی را حفظ کند و به کمال برساند. برای حفظ بنیاد فرهنگ و ادب و زبان فارسی باید هزینه کرد و این چیزی نیست که با آن بتوان درآمدی به دست آورد، بلکه باید برای آن خرج کرد. چون ما در جهان با زبان و فرهنگمان است که شناخته شده‌ایم. در طول این سال‌ها حتی عده‌ای برای این زبان عمرشان را خرج کرده‌اند.

وی همچنین خود را شاگردی نودساله دانست و افزود: من در نودسالگی شاگردی می‌کنم و هرچه بیشتر جلو می‌روم می‌بینم که ندانسته‌هایم بیشتر است. باید به این مسئله توجه شود که با جوان‌ها نیز همفکری و همدردی کنیم. هر انقلابی دو دوره دارد، یکی دوره تحدید آنچه پیش از آن بوده است

اهدای جوایز نخستین دوره جایزه ادبی هوشنگ مرادی کرمانی

نخستین دوره جایزه هوشنگ مرادی کرمانی برگزار شد. در این دوره به ۲۴ نفر از برگزیدگان مقاطع ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم، شانزده برگزیده از استان‌ها و هشت برگزیده از استان تهران، جوایزی به شرح ذیل اهدا شد: لوح یادبود جایزه هوشنگ مرادی کرمانی با امضای دبیر جشنواره و استاد مرادی کرمانی؛

یادبود جایزه به همت روابط عمومی استانداری کرمان؛

اهدای یازده عنوان از آثار استاد هوشنگ مرادی کرمانی از سوی انتشارات

معین؛

اهدای پنج عنوان کتاب داستان و رمان از سوی انتشارات میچکا؛

اهدای پنج عنوان کتاب داستان و رمان از انتشارات مبتکران؛

مجموعه آثار منتشرشده نثر و نظم برگزیده در نخستین دوره جایزه ادبی هوشنگ مرادی کرمانی از سوی ماهنامه انشا و نویسندگی در شماره ۱۰۱ در قالب ویژه‌نامه.

یادآور می‌شود این جایزه با هماهنگی گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

فرهنگستان در سال ۱۳۹۷ برگزار شد.

اهدای-جوایز-نخستین-دوره-جایزه-ادبی-هوشنگ-مرادی-کرمانی-<https://apll.ir/1398/04/22>

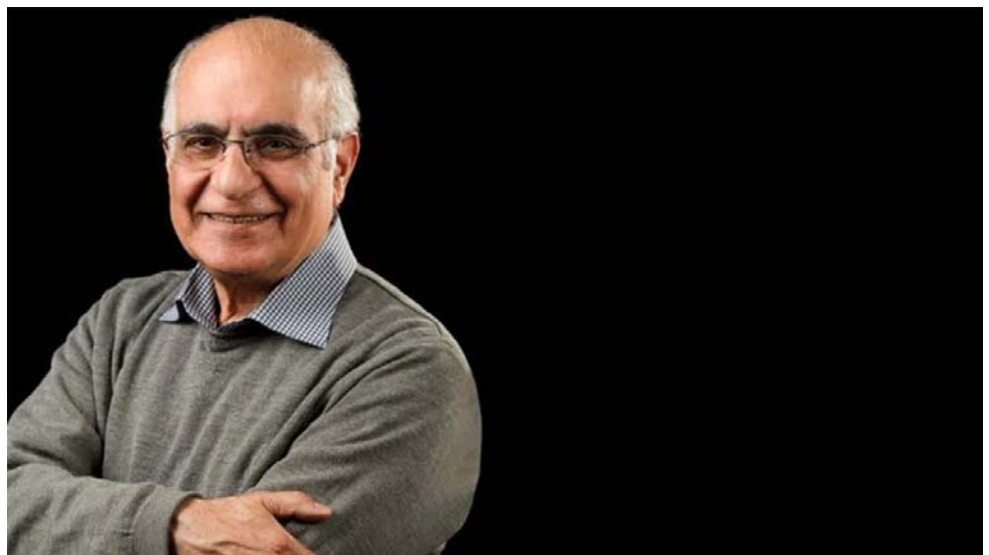
بهره‌مندی از موضوعات مهم و بکر، موردتوجه این کارگروه قرار گرفت. مرادی کرمانی در واقع سبک جدیدی در داستان‌نویسی ایجاد کرده است و در کنار عامه‌نویسی و الهام از سبکی شاعرانه آثار خود را به ایجاز، احساس، طنز و واقع‌گرایی مزین کرده است. در داستان‌های این نویسنده معاصر آداب‌ورسوم مناطق مختلف موردتوجه قرار گرفته است و به همین جهت داستان‌های او جنبه آموزشی بسیار زیادی دارد.

از آنجایی که در داستان‌های مرادی کرمانی به موضوعات متنوع اجتماعی، زیست‌محیطی و فرهنگی‌ای همچون فقر و خشکسالی و روابط درون و بین‌نسلی توجه شده است، این آثار مورد اقبال جهانی واقع شده، به طوری که هم‌اکنون به زبان‌های متعدد ترجمه شده و جوایز فراوانی را از آن خود کرده است و فیلم‌ها، سمینارها و همایش‌های متعددی بر اساس این آثار شکل گرفته است. کارگروه ملی حافظه جهانی به موارد فوق، به‌عنوان شاخص‌های مهم توجه کرده است.

کارگروه ملی حافظه جهانی از سال ۱۳۸۴ به‌عنوان زیرشاخه‌ای از کمیسیون ملی یونسکو تشکیل شده است و هدف آن اجرای اهداف برنامه حافظه جهانی The Memory of the World یونسکو است که در سال ۱۹۹۲، مبتنی بر شناسایی، آگاه‌سازی و دسترس‌پذیر کردن میراث مستند کشورها شکل گرفته است.

این کارگروه متشکل از هشت عضو حقوقی (سازمان اسناد و کتابخانه ملی، دانشگاه تهران، وزارت امور خارجه، کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، کمیسیون ملی یونسکو، کتابخانه و موزه آستان قدس رضوی، سازمان صداوسیما) و ۹ عضو حقیقی از میان متخصصان حوزه میراث مستند است. در حال حاضر ریاست این کارگروه با دکتر اشرف بروجردی، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی است.

ثبت-آثار-مرادی-کرمانی-در-کارگروه-ملی-حافظه-جهانی-<https://apll.ir/1398/04/12>

ثبت آثار مرادی کرمانی در کارگروه ملی حافظه جهانی

یکشنبه، نهم تیرماه ۱۳۹۸، جلسه کارگروه (کمیته) ملی حافظه جهانی در محل سازمان اسناد و کتابخانه ملی برگزار شد. در این جلسه اعضای کارگروه آثار مربوط به قرن‌های بیست و یکم و هفتم را در کنار هم ارزیابی کردند و ثبت ملی آن‌ها به تأیید رسید.

در این جلسه دو مجموعه آثار شامل مجموعه آثار هوشنگ مرادی کرمانی و مجموعه قرآن‌های خطی آستانه شاه نعمت‌الله ولی در کرمان بررسی و ارزیابی شد.

مجموعه آثار مرادی کرمانی به جهت تأثیرگذاری بسیار زیاد داخلی و خارجی در میان گروه‌های متعدد فرهنگی - اجتماعی، سنی - جنسی و

رونمایی نرم افزار «نگار» (ویرایشگر متون فارسی) در جشنواره بهکامپ

دوشنبه، بیست و هفتم خردادماه ۱۳۹۸، نخستین جشنواره بهکامپ به میزبانی دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد. در این جشنواره از پنج محصول «سان»، «نگار و واژه یار»، «بهجو»، «هوپا» و «پایگاه جامع تحلیلی هوشمند محتوا»، با حضور مهندس جهانگرد، معاون فناوری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دکتر سید حسن صدوق، رئیس دانشگاه شهید بهشتی، و دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، رونمایی شد.

محصول «سان» در حوزه تست و آزمون، توسط دکتر حسن حقیقی، نرم افزارهای «نگار و واژه یار» در حوزه خط و زبان فارسی، توسط دکتر مهرانوش شمس فرد، موتور هوشمند جستجوی «بهجو» توسط دکتر محمود نشاطی، نرم افزار «هوپا» در حوزه امنیت اطلاعات، توسط دکتر علیرضا شاملی، و پایگاه جامع تحلیلی هوشمند محتوا توسط دکتر علیرضا طالب پور طراحی شده اند.

دکتر صدوق، رئیس دانشگاه شهید بهشتی، در مراسم افتتاحیه این جشنواره اظهار کرد: علی رغم اینکه از ارتباط دانشگاه و صنعت سخن فراوان گفته شده است اما سازوکار عملی کارآمدی برای آن تعریف نشده است.

وی با تأکید بر اهمیت پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری گفت: پایان نامه ابزاری برای پیوند بین دانشگاه و بخش صنعت است. اگر پایان نامه های تحصیلات تکمیلی بر اساس نیاز جامعه نگارش یابند و تدوین شوند نه تنها موجب حل مسائل کشور خواهند شد بلکه با ایجاد بستر ارتباطی بین دانشجویان و بخش صنعت، زمینه اولیه اشتغال را برای دانش آموختگان فراهم خواهند کرد.

نخستین جشنواره بهکامپ با هدف بهره گیری از فناوری اطلاعات در تقویت ارتباط صنعت و جامعه، در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد.

رونمایی نرم افزار-نگار-ویرایشگر-مت <https://apll.ir/1398/03/29>

برگزاری کارگاه تحلیل محتوای کیفی با استفاده از نرم افزار MAXQDA در گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

چهارشنبه، پنجم تیرماه ۱۳۹۸، کارگاه تحلیل محتوا با حضور دکتر رضا رجبعلی بگلو، استادیار پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایراندک) در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد.

انواع تحلیل محتوا، مراحل تحلیل محتوا، آشنایی با قسمت های مهم نرم افزار MAXQDA، تجزیه و تحلیل داده ها، بررسی روایی و پایایی داده ها، و سایر قابلیت ها و امکانات، به صورت گام به گام آموزش داده شد.

تحلیل محتوا (content analysis) روشی نظام مند برای توصیف عینی و کمی پیام ها (از قبیل نوشته، صوت، تصویر، فیلم و...) و استنباط معتبر از آنهاست. در تحلیل محتوا، محتوای واقعی یک پیام کلامی یا غیر کلامی، و آثار آن بررسی می شود.

تحلیل محتوا فقط منحصر به توصیف و طبقه بندی اطلاعات محدود نیست بلکه سعی می کند تا پدیده ها و روابط بین آنها را برای تفسیر و تحلیل مشخص کند. در این روش تفسیر و تحلیل داده ها جزو مسؤلیت اصلی محقق باقی می ماند و هیچ نرم افزاری قادر به تفسیر داده ها نخواهد بود. مزیت های عمده نرم افزار تحلیل محتوا عبارتند از: صرفه جویی در وقت، توانایی مدیریت حجم وسیعی از داده ها، افزایش و صحت اعتبار یافته ها، دقت در شیوه برخورد با داده ها و امکان انجام تحلیل های پیچیده تر.

به زودی در گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی فرهنگستان کارگاه های تحلیل محتوا و آموزش نرم افزار MAXQDA ویژه اعضای هیئت علمی و پژوهشگران فرهنگستان برگزار خواهد شد.

ابریگری-کارگاه-تحلیل-محتوای-کیفی-با-اس <https://apll.ir/1398/04/11>

بنیاد پژوهشی شهریار برگزار می‌کند:

چهل و ششمین مراسم تجلیل از مفاخر و شخصیت‌های علمی و فرهنگی آذربایجان

سرخنرانان:

۱. آقای محمدعلی سلیمانی
۲. آقای حسین مهرنگ
۳. خانم راضیه سادات پیام

مراسم تجلیل از
استاندار و رییس پیشین فرهنگ آذربایجان، مؤسس موزه و کتابخانه ملی تبریز

علی دهقان

زمان: پنجشنبه ۳۰ خرداد، ساعت ۶ بعد از ظهر
مکان: چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

با همکاری:
اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی
سدا و میسای استان آذربایجان شرقی

بنیاد پژوهشی شهریار به روایت تصویر

دومین سخنرانی از سلسله سخنرانی‌های بنیاد پژوهشی شهریار در سال ۱۳۹۸

معرفی کتاب ((وجود و زمان)) هایدگر

آقای دکتر محمود نوالی
استاد گروه فلسفه دانشگاه تبریز

زمان: پنجشنبه ۲۳ خرداد، ساعت ۶ بعد از ظهر
مکان: تبریز، چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

محمدعلی سلیمانی

راضیه سادات پیام

حسین مهرنگ

معرفی کتاب درسی - فارسی برای سال پنجم دبستان (۱۳۶۱)

محدثه طاهری^۱

کتاب‌شناسی	
عنوان کتاب	فارسی
موضوع	آموزش مفاهیم ادبی (نظم و نثر)
نام مؤلفان	-
نام تصویرگر	روبن آبدالیان، کامران افشار مهاجر، منوچهر درفشه، محمد زمان زمانی
سال تألیف	۱۳۶۱
پایه، مقطع، رشته	پنجم، دبستان
ناشر و مشخصات چاپ	وزارت آموزش و پرورش، سازمان کتاب‌های درسی ایران، شرکت سهامی خاص طبع و نشر کتاب‌های درسی ایران، چاپ شرکت افست «سهامی عام»

این کتاب دارای سی و پنج درس است که در آن نمونه‌هایی از متون ساده زبان فارسی آورده شده است. پس از پایان هر متن، کلمه‌ها و ترکیب‌های تازه متن، نمونه‌هایی از پرسش، نکات دستوری و تمرین آورده شده است. در مجموع، هشت تمرین با عنوان «خود را بیازمایید» در کتاب آمده است که سؤالاتی از محتوای دروس و نکات دستوری و بلاغی آن‌ها مطرح شده است. برخی دروس این کتاب به اعتقادات دینی و آداب و قوانین اجتماعی می‌پردازد. از ویژگی‌های این کتاب، تعداد، تنوع و کیفیت تصاویر مرتبط با دروس است که اکثراً به صورت نقاشی‌های رنگی چاپ شده است. این کتاب ظاهراً نخستین بار در سال ۱۳۵۱-۱۳۵۰ به چاپ رسیده است. مؤلف کتاب در آن سال دکتر حسن انوری است. پس از آن تا سال ۱۳۶۳ چاپ‌هایی از این کتاب موجود است. در سال ۱۳۵۸ به وسیله گروه بررسی وزارت آموزش و پرورش مورد تجدیدنظر قرار گرفته است و برخی مطالب کتاب حذف و مطالبی به آن اضافه شده است.

ساختار کتاب

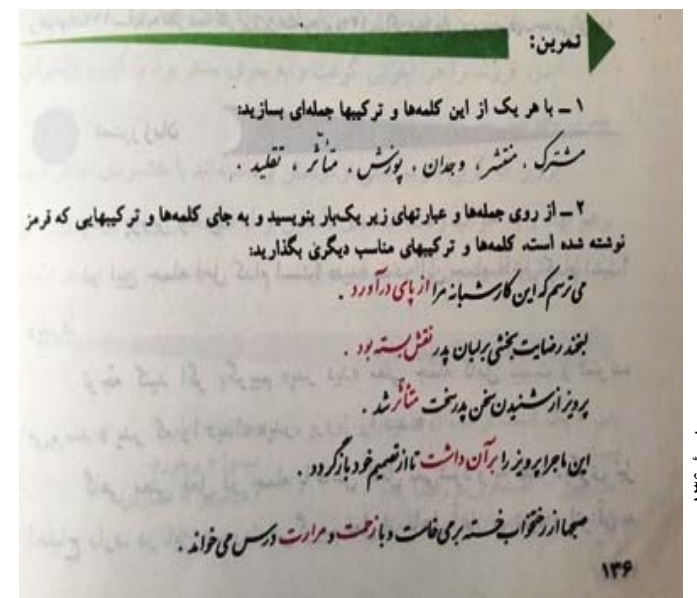
تعداد صفحه	دو، ۲۰۴ صفحه
متن کتاب	متون ساده زبان فارسی
تمرین	دارد
واژه‌نامه	دارد
نمایه	ندارد
تصویر	دارد
منابع	ندارد

صفحه ۵۲

صفحه ۱۴۰

صفحه ۱۳۶

۱ دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران

بوقلمونی به نام مگاپود

مگاپود یکی از شگفتیهای جهان آفرینش است. این پرنده در استرالیا زندگی می‌کند. شبیه بوقلمون است ولی جثه اش به اندازه یک مرغ خانگی است. مگاپود در بهار و تابستان، هر چند روز یک تخم می‌گذارد. تخمهای بزرگی که هر یک دوست و پنجاه گرم وزن دارد و چون حجم تخمها زیاد است، این مرغ نمی‌تواند حرارت مورد نیاز تخمها را برای جوجه شدن تأمین کند. به همین جهت روی آنها نمی‌خوابد.

شاید بپرسید: پس چگونه تخمها تبدیل به جوجه می‌شوند؟ پاسخ این پرسش بسیار شنبیدی و عجیب است و البته اگر درست دقت کنید، همه آفریده‌های خدا دیدنی و شنبیدی و شگفت‌انگیزند.

این پرنده با ایجاد یک دستگاه مائین جوجه‌کنی ناتوانی خود را جبران می‌کند! او شش ماه قبل از زمان تخم‌گذاری آماده کار می‌شود و برای ساختن دستگاه اقدام می‌کند. نخست گودالی به قطر سه متر و عمق یک و نیم متر با پاهای بزرگ و نیرومند خود حفر می‌کند. این گودال که مانند قیف کنده شده در فصل زمستان مقداری باران درون خود جای می‌دهد.

سپس مگاپود برگها و گیاهان مرطوب صحرا را جمع‌آوری می‌کند و در این گودال می‌ریزد. برگ و گیاهی که در این گودال ریخته می‌شود با کمک باکتریهای موجود در فضا و آب گودال می‌پوسد و این پوسیدگی که تقریباً شبیه سوختن است، ایجاد گرما می‌کند.

کمی قبل از رسیدن بهار، پرنده نر روزی چندبار به این گودال سر می‌زند

صفحه ۳۷

نامه نویسی

وقتی که شما به مسافرت رفته‌اید و از خانواده و دوستان خود دور هستید، خوششان و دوستان شما منتظرند که نامه‌ای از شما برسد تا از خواندن آن خوشحال شوند.

هنگامی که یکی از کسان شما در بیمارستان است، وقتی که عید نوروز فرا می‌رسد و شما نمی‌توانید برای گفتن تبریک به‌دردار دوستان و خوششان خود بروید، نوشتن یک نامه احوال‌پرسی یا تبریک عید، هر قدر هم که مختصر باشد، باعث می‌شود که از حال یکدیگر بی‌خبر نمانید و وظیفه دوستی و خوشاوندی را به جای آورید. همچنین وقتی که با اداره‌ای یا سازمانی کاری دارید، بیشتر مطلب خود را می‌نویسید و به آن اداره یا سازمان می‌فرستید و جواب آن را می‌خواهید.

برای نوشتن نامه، فقط باسواد بودن و داشتن کاغذ و قلم و پاکت و تمبر کافی نیست. اینها وسیله نامه‌نویسی و وسیله فرستادن نامه است. اما نامه‌نویسی راه و رسمی دارد که باید آنها را رعایت کنیم.

نامه خوب باید دارای تاریخ، نام و نام خانوادگی و نشانی نویسنده، عنوان گیرنده نامه، متن نامه، عبارت پایان نامه و امضای نویسنده نامه باشد.

تاریخ نامه را معمولاً در بالای نامه، گوشه سمت چپ آن می‌نویسیم. تاریخ نامه را باید همیشه کامل بنویسیم، مثلاً: پنجشنبه - ۱ بهمن ماه ۱۳۶۱.

در بعضی از شرکتها یا اداره‌ها، برای این که از وقت صرفه‌جویی کنند، تاریخ را به اختصار چنین می‌نویسند: ۶۱/۱۱/۱.

۱۱۵

صفحه ۱۱۵

فهرست

۱. توانا بود هر که دانا بود	۱۹. پیامبر توحید (۲)
۲. ابوذر	۲۰. همدردی با بینوایان
۳. چشمه و سنگ	۲۱. نامه‌نویسی
۴. کتاب‌های مرجع	۲۲. فریاد شهیدان
۵. دوست بزرگ بچه‌ها	۲۳. ای شهید
۶. پاسدار قهرمان دین	۲۴. فداکاری
۷. ای ایران، ای سرزمین دلیران	۲۵. حکایت
۸. بوقلمونی به نام مگاپود	۲۶. دفاع از مظلوم
۹. درسی از نهج‌البلاغه	۲۷. صبر و پایداری
۱۰. بخور تا توانی به بازوی خویش	۲۸...آزاده‌مرد
۱۱. دو گفتار از سعدی	۲۹. به ورزش تن خود بنیرو کنیم
۱۲. نمایش	۳۰. ادیسون
۱۳. ایمان	۳۱. جابر بن حیان
۱۴. قرآن کلام خداست	۳۲. طوفان نوح
۱۵. اشک یتیم	۳۳. مجاهد شهید
۱۶. مقررات عبور و مرور	۳۴. بازگشت
۱۷. شکوه ایثار	۳۵. تو را سپاس ای معلم آزاده
۱۸. پیامبر توحید (۱)	

تا ببینم چه خواهدم آموخت
شویوه چشم‌های شاخه نبات
شعله‌ای شعر بر نگاه تو رفت
ماه و خورشید از رواج افتاد
نام تو آمده‌ست در شعرم
در نگاه تو چشم خواهم دوخت
خواجه را طرز شاعری آموخت
آتشی عشق در دلم فروخت
بس که چشمت به من ستاره فروخت
دفترم در تب تو خواهد سوخت

فردا
چون آفتاب روشن شود
هر سایه به دنبال صاحبش می‌گردد
و سایه من
هیچ‌کس را نخواهد یافت!

دیگر رسیده چاقوی حرفت به استخوا-
من با حروف زخمی خود رو به آینه
بی بی‌مضایقه که تو گفتی لغت، لغت
با زخم کهنه‌ای به دل و زخم تازه‌ای
به من نگاه کردی و با آن نگاه سرد
گفتن؛ چراکه گفت تو تنها سکوت بود
ی-جیغ! یا کشیدن چاقو بر استخوان
نم؛ رگ‌به‌رگ حروف مرا کرده جابه‌جا
لبخند می‌زنم به تو و زخم حرف‌ها-
من بی‌دربغ از تو شنیدم هجا، هجا
بر دل؛ رسیده از تو از این بیشتر به ما-
گفتی تمام حرف دلت را ولی نه با-
تنها سکوت بود و پس از آن فقط صدا-
دیگر رسیده چاقوی حرفت به استخوا...

امید یکی به سوروساتی دیگر
با مرگ رسیدن به حیاتی دیگر
چشمان یکی در آسمان می‌گردد
دنبال حیات در کراتی دیگر

از خاطر تو رفته‌ام و راه دیگری
باقی نمانده‌است به جز شعر تا بدان
کاری کنم که باز به یادم بیاوری!

کفشدوزک کجایی؟

معرفی: داریوش گودرزی^۱

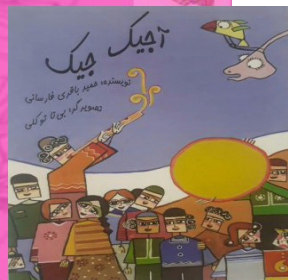
دکتر «حمید باقری فارسانی» (فارسان-۱۳۵۴)، دانش‌آموخته رشته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه رازی کرمانشاه، شاعر، پژوهشگر، مدرس دانشگاه فرهنگیان و دبیر آموزش و پرورش است. وی در قالب‌های سنتی از جمله رباعی و غزل و نیز در ساختارهای نو، شعر می‌سراید و گزیده‌ای از رباعیات ایشان با عنوان «گل‌های کلاغ» (کاروند، ۱۳۹۴) به چاپ رسیده است.

باقری فارسانی افزون بر شعر، به ادبیات کودک

و نوجوان و پژوهش‌های نظری مرتبط با آن نیز علاقه‌مند است. «خنده‌های ریزه‌ریزه» (کاروند، ۱۳۹۵) (با موضوع بررسی طنز و شوخ‌طبعی در ادبیات کودک و نوجوان)، «آجیک جیک» (جهان‌بین، ۱۳۸۹)، «کفشدوزک کجایی؟» (کاروند، ۱۳۹۶)، «بفرما هلو» (کاروند، ۱۳۹۶) کتاب‌های چاپ‌شده ایشان در این زمینه است.

از باقری فارسانی مقالات متعددی در مجلات معتبر علمی-پژوهشی دانشگاهی و نیز همایش‌های تخصصی ارائه گردیده است. «نمادپردازی در ادب معاصر فارسی» (فسا، ۱۳۸۷)، «بازخوانی منظومه موش و گربه عبید زاکانی برای کودکان» (کتاب ماه کودک و نوجوان، بهمن ۱۳۸۹)، «نقد ادبی و جهان‌بینی ایرانی» (شوشتر، ۱۳۸۹)، «از رباعی تا هایکو» (بناب، ۱۳۹۰)، «فارسی‌ورزی در علوم اجتماعی» (تهران، ۱۳۹۱)، «بررسی طنز در ادبیات کودک و نوجوان» (تهران، ۱۳۹۱)، «بازخوانی نخستین حکایات در متون کهن فارسی» (بوشهر، ۱۳۹۲)، «از ادبیات عامه تا شاهکارهای ادبی ویژه کودک و نوجوان» (رفسنجان، ۱۳۹۳)، «طبقه‌بندی ساختاری گونه‌های شعر معاصر فارسی» (ادب پژوهی، ۱۳۹۴)، «شگردهای ایجاد جذابیت در اندرزگویی‌های سعدی» (شهرکرد، ۱۳۹۵)، «نقش عادت‌گریزی نحوی در ایجاد الگوهای نو زبانی» (کرمانشاه، ۱۳۹۶)، «واکوی شعر کوتاه از فارسی باستان تا فارسی دری» (تهران، ۱۳۹۶)، «بررسی ضرورت تفکر انتقادی در آموزش زبان و ادبیات فارسی» (شهرکرد، ۱۳۹۷)، از جمله این مقالات است.

برخی عناوین دکتر باقری فارسانی عبارت‌اند از: رتبه دوم کشوری مسابقات فرهنگی-هنری دانش‌آموزان (۱۳۷۴)، رتبه نخست اولین مسابقه هایکوی جایزه ادبی خیام (۱۳۹۰)، تقدیرشده در بخش شعر سپید کوتاه جایزه ادبی خیام (۱۳۹۰)، رتبه دوم کشوری فراخوان پرسش مهر در بخش شعر (۱۳۹۴).

^۱ کارشناس ارشد و دبیر زبان و ادبیات فارسی منطقه دو آموزش و پرورش شهر تهران

روز شمار رویدادهای ادبی خرداد ۱۳۹۸

فاطمه نیک خواه^۱

مناسبت‌ها	روزهای هفته / هجری شمسی
شانزدهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره عبید زاکانی با عنوان «زیبایی آفرینی در غزل‌های عبید» - سخنران: احمد تمیم‌داری - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/18147/root/Lectures	چهارشنبه ۱ خرداد
شب قرآن و مثنوی - سخنران: ایرج شهبازی و ناصر مهدوی - اندیشگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی http://www.nlai.ir/enterprise-news/-/asset_publisher/5Xxp6q5vfs9r/content/-21-1500-	پنجشنبه ۲
یکصد و پنجاه و چهارمین جلسه از سلسله نشست‌های صبح پنجشنبه مجله بخارا در دیدار و گفت‌وگو با شاه منصور شاه میرزا - خانه گفتمان شهر https://bukharamag.com/1398.03.24996.html	چهارشنبه ۸
هفدهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره عبید زاکانی با عنوان «زیبایی آفرینی در غزل‌های عبید» - سخنران: احمد تمیم‌داری - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/18168/root/Lectures	پنجشنبه ۹
نخستین پیش نشست گروه ادبیات فارسی از شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی با پیشکسوتان ادب فارسی - سخنران: بهرام مقدادی، جلال‌الدین کزازی و مهین‌دخت معین - پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی http://www.ihcs.ac.ir/fa/news/18261/-پیشکسوتان-ادب-فارسی	دوشنبه ۲۰
نشست نقد و بررسی کتاب «تجدد رمانتیک و علوم شاهی» - سخنران: علیرضا ملایی توانی، آرش حیدری و رضا ماحوزی - پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی http://www.ihcs.ac.ir/fa/news/18327/گزارش-نشست-نقد-و-بررسی-کتاب-تجدد-رمانتیک-و-علوم-شاهی	چهارشنبه ۲۲
همایش سراسری برنامه‌ریزی زبان در ایران - سالن اندیشه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی http://www.ihcs.ac.ir/fa/news/18289/برگزاری-همایش-سراسری-برنامه-ریزی-زبان-در-ایران-و-رونمایی-از-پایگاه-داده-های-زبان-فارسی-با-حضور-دکتر-برومند-گزارش-تصویری-و-چکیده	جمعه ۲۴ خرداد
بیست و ششمین جایزه ادبی و تاریخی دکتر محمود افشار به یوشیفوسا سکی، ایران‌شناس ژاپنی - بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار http://mahmoudafshar.ir/لیست-و-ششمین-جایزه-ادبی-و-تاریخی-دکتر-مح	یکشنبه ۲۶
شب مسعود برزین - سخنران: سیروس علی نژاد، حسین افخمی، گلبرگ برزین - تالار فردوسی خانه اندیشمندان علوم انسانی https://bukharamag.com/1398.03.25039.html	دوشنبه ۲۷
نشست «مفهوم ایران در قرون میانه اسلامی» - سخنران: نگین یآوری - پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی http://www.ihcs.ac.ir/fa/news/18326/گزارش-نشست-مفهوم-ایران-در-قرون-میانه-اسلامی	سه‌شنبه ۲۸
رونمایی نرم‌افزار «نگار» (ویرایشگر متون فارسی) در جشنواره بهکامپ - سخنران: حسن صدوق - دانشگاه شهید بهشتی https://apll.ir/1398/03/29/رونمایی-نرم-افزار-نگار-و-ویرایشگر-مت	چهارشنبه ۲۹
سی‌وهشتمین نشست دوستان زبان فارسی در دمشق - سخنران: ابوالفضل صالحی‌نیا - بنیاد سعدی https://saadifoundation.ir/fa/news/2372/برگزاری-سی-وهشتمین-نشست-دوستان-زبان-فارسی-در-دمشق	
نشست‌های گفت‌وگوی ماه (نگارگری در شاهنامه) - سخنران: جواد مجابی - تالار کمال دانشکده ادبیات دانشگاه تهران https://literature.ut.ac.ir/news/-/asset_publisher/6MAp/content/نشست-تخصصی-نگارگری-در-شاهنامه	
نوزدهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره عبید زاکانی با عنوان «تحلیل شخصیت عبید زاکانی، بر اساس غزلیات او» - سخنران: ایرج شهبازی - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/18275/root/Lectures	

^۱ دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران

اطلاعیه گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

فرهنگستان زبان ادب فارسی

برگه ثبت نام برای ارتباط مستمر با گروه در
فرهنگستان زبان و ادب فارسی

عباس یمینی شریف
(۱ خرداد ۱۳۹۸ - ۲۸ آذر ۱۳۶۸)

اطلاعات فردی	اطلاعات شغلی
نام و نام خانوادگی:	میزان تحصیلات:
نام پدر:	رشته تحصیلی:
شماره شناسنامه:	شغل:
تاریخ تولد:	شهر محل خدمت:
محل تولد:	منطقه و واحد خدمت:
شماره تماس:	علاقه:
نشانی:	نشانی پیام نگار:

یارِ مهربان

من یارِ مهربانم
گویم سخن فراوان
پندت دهم فراوان
من دوستی هنرمند
از من مباش غافل

دانا و خوش بیانم
با آن که بی زبانم
من یارِ پند دانم
با سود و بی زیانم
من یارِ مهربانم

عباس یمینی شریف

برای آگاهی از اخبار گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی
به کانال خبرنامه در نشانی زیر بپیوندید:

<https://telegram.me/xabarname>

همچنین می‌توانید با ارسال پیامک به شماره ۰۹۹۰۳۵۸۹۹۱۲ پیوند
کانال خبرنامه را دریافت کنید.

تماس با ما:

فرهنگستان زبان و ادب فارسی
گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

ارتباط با خبرنامه: ۴۸-۸۸۶۴۲۳۳۹

داخلی ۴۲۶

وبگاه فرهنگستان:

www.persianacademy.ir